

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

ILJA NIKITIN

Teisė ir policijos veikla

NUSIKALSTAMUMO, DRAUSMĖS PAŽEIDIMŲ IR
KRIMINOLOGINĖS PREVENCIJOS TEISINIS
REGLAMENTAVIMAS LIETUVOS KARIUOMENĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė –
Prof. Dr. Genovaitė Babachinaitė

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
1. LIETUVOS KARIUOMENĖS, KAIP SOCIALINĖS INSTITUCIJOS, SAMPRATA IR TEISINIAI PAGRINDAI	7
1.1. Kariuomenės samprata	7
1.2. Lietuvos kariuomenės veiklos bendrasis teisinis reglamentavimas	9
1.3. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje teisinis reglamentavimas	14
2. NUSIKALSTAMUMO IR DRAUSMĖS PAŽEIDIMŲ PREVENCIJOS SUBJEKTAI LIETUVOS KARIUOMENĖJE, JŲ VEIKLA	23
3. REGISTRUOTŲ NUSIKALTIMŲ KRAŠTO APSAUGOS TARNYBAI, LIETUVOS KARIUOMENĖS DRAUSMĖS STATUTO PAŽEIDIMŲ KRIMINOLOGINĖ ANALIZĖ 2009–2011 M.	32
3.1. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo Lietuvos kariuomenėje lygis, būklė ir dinamika	32
3.2. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo Lietuvos kariuomenėje priežastys	41
PABAIGA	45
IŠVADOS	47
SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA	53
SUMMARY	54
PRIEDAI	55

IVADAS

Nusikalstamumas Lietuvos kariuomenėje, kaip specifinė bendrojo nusikalstamumo dalis bei drausmės pažeidimai – tai ypač svarbūs socialiniai bei teisiniai reiškiniai.

Nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos problemas Lietuvos kariuomenėje geriausiai atskleidžia gyvenimo realijos, žmogaus, kaip piliečio, branda, tinkamas teisinis tokių veikų reglamentavimas ir daugelis kitų socialinių, ekonominių ir kitokio pobūdžio veiksnių.

R. Kohn'as „...kontrolė yra ne faktas, o procesas“.¹ Nusikalstamumas Lietuvos kariuomenėje nėra vien tik faktas, kurį liudija nusikalstamumo statistika ir kriminologijos teorija. Nusikalstamumas kariuomenėje - tai procesas, reikalaujantis be pertraukų stebėti ir analizuoti procesų, lemiančių nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje kriminologinę įvairovę bei dėsningumus.

Siekiant atsakyti į klausimus, susijusius su nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos Lietuvos kariuomenėje reglamentavimu, būtina glausta istorinė (nuo 1990 m.), teisinė, socialinė, ekonominė, politinė nusikalstamumo kariuomenėje kriminologinė analizė.

Darbo problema. Apibendrintos informacijos apie nusikalstamumą ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje stygius (nėra bendros praktikos krašto apsaugos sistemos bylose), šių rodiklių įvairovė bei skirtingas jų traktavimas apsunkina nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje kriminologinės charakteristikos įvertinimą. Niekas neišskiria kariuomenės iš bendro organizacinio konteksto ir nesistemina nusikalstamumo šioje organizacijoje rodiklių.

Objektas – socialiniai procesai Lietuvos kariuomenėje bei teisės pažeidimų kontrolė ir reglamentavimas.

Tikslas. Magistro baigiamojo darbo tikslą nulėmė nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos aktualumas ir tinkamas šių veikų reglamentavimo būtinumas. Pagrindinis šio darbo tikslas – išanalizuoti nusikaltimų ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje procesus ir jų teisinį reglamentavimą, taip pat pateikti siūlymus, padėsiančius pagerinti situaciją, susijusią su prevencijos priemonių tobulinimu, kad būtų išvengta ar sumažėtų nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje.

Magistro baigiamojo darbo tikslui įgyvendinti, iškelti šie **uždaviniai**:

1) atskleisti Lietuvos kariuomenės veiklos bei nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje teisinio reglamentavimo pobūdį, žvelgiant per istorinio konteksto prizmę;

¹ R. H. Kohn. How Democracies Control the Militaries? // Journal of Democracy, 1997. No. Jg. 8/4. P.15.

2) apibūdinti institucijas, tiriančias nusikaltimus ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, ir atskleisti jų prevencinį vaidmenį šiame procese;

3) išanalizuoti kriminologinę nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų charakteristiką Lietuvos kariuomenėje 2009-2011 m. laikotarpiu.

Tiriant magistro baigiamojo darbo dalyką ir siekiant darbo tikslo, naudotasi įvairias **moksliniais metodais:**

Metaanalizės metodas naudotas siekiant iš bendros nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje masės išskirti atskirus teisės pažeidimų aspektus.

Istorinis metodas, kaip socialinio pažinimo komponentas, padėjo sistemiškai surinkti ir kritiškai įvertinti informaciją, atsižvelgiant į Lietuvos kariuomenės praeities aplinkybes ir įvykius atskleidžiančius tikslesnę nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje specifiką bei priežastis, taip pat teisinį šių veikų reglamentavimą.

Kritikos metodas taikytas siekiant objektyviai išanalizuoti nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos Lietuvos kariuomenėje teisinę reglamentaciją.

Teisinių dokumentų analizė atskleidė juridinio reiškinio esmę, suvokiant ją, kaip objektyviosios realybės ekvivalentą. Analizuoti Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevenciją.

Mokslinės literatūros analizė padėjo išaiškinti įvairių mokslininkų nuomonę vertinant bendrąjį nusikalstamumo pobūdį bei raišką. Nagrinėtos skirtingų mokslininkų gvildenamos problemos.

Sistemos analizės metodu naudotasi tiriant nusikalstamumo krašto apsaugos tarnyboje sistemą ir visą nusikalstamumo sistemą, kurioje kariniai nusikaltimai yra viena iš bendros nusikalstamumo sistemos dalių.

Statistinis metodas naudotas, tiriant nusikalstamumo statistikos Lietuvos kariuomenėje duomenis, taip pat registruotų karių drausmės pažeidimų duomenis. 2009 m. užregistruoti 27 nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai, 2010 m. – 20, 2011 m. – 15. Baudžiamosios bylos iškeltos ne tik pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso² XLVI skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai“ straipsnius, bet ir dėl kitų Baudžiamajame kodekse kvalifikuotų veikų.³

Užregistruoti karių drausmės pažeidimai: 2009 m. - 507, 2010 m. – 312, 2011 m.– 242.

² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

³ Kaip pavyzdį galima paminėti ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXVI skyrių, apibrėžiantį nusikaltimus bei baudžiamuosius nusižengimus, susijusius su disponavimu tiek ginklais ir šaudmenimis, tiek ir sprogmenimis, sprogstamosiomis ar radioaktyviomis medžiagomis.

Nors tokio pobūdžio tyrimams reikalingas didesnis laikotarpis, bet šis tyrimas apims tik trejų metų laikotarpį, kai buvo įvesta profesiniu pagrindu komplektuojama karo tarnyba.

Temos aktualumas, mokslinis naujumas, teorinė ir praktinė reikšmė.

Nusikalstamumas ir drausmės pažeidimai bet kurios šalies kariuomenėje egzistavo visais laikais. 1990 m. atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę bei kariuomenę, nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje teisinio reglamentavimo problema tapo opi ir Lietuvai.

Pasikeitus karo tarnybos atlikimo tvarkai ir perėjus prie profesiniu pagrindu komplektuojamos karo tarnybos, pakito nusikalstamumo bei drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje apimtis bei kokybinės savybės.⁴

Tokia istorinė situacija parodo, koks yra sudėtingas ir kontrastingas valstybės, visuomenės ir kiekvieno jos nario vaidmuo, tiesiogiai ar netiesiogiai sprendžiant su nusikalstamumu bei drausmės pažeidimais susijusias problemas. Šiandien tenka apgailestauti, jog dėl mokslinės analizės stokos Lietuvos kariuomenė išlieka paslėpta po institucinio uždarmo skraiste.

Stokojama Lietuvos kariuomenėje atliktų sociologinių tyrimų, o ankstesni pavieniai tyrimai šioje srityje,⁵ pasikeitus kariuomenės komplektavimo principams (perėjus prie profesiniu pagrindu komplektuojamos kariuomenės), kokybiniu požiūriu prarado vertinamąją reikšmę.

A. Amšiejienės darbe nėra išskirtos aiškesnės lyginamosios nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje kriminologinės analizės.⁶ Daug dėmesio skiriama šauktiniams, analizuojant jų norą ar nenorą tarnauti kariuomenėje, akcentuojant priverstinį „privalomumo“ faktorių. Tai šiandieniniam nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų, taip pat kriminologinės prevencijos reglamentavimo kariuomenėje tyrimui yra ne tokia opi problema. Taip pat nėra akcentuojamas ypatingas institucijų, tiriančių nusikaltimus ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, vaidmuo.

Kartais mokslininkai apsiriboja paviršine institucijų nusikalstamumo kriminologinės charakteristikos analize ir analizuoja bendrą visuomeninę nusikalstamumo padėtį valstybiniu lygmeniu, darydami prielaidą, kad ir institucijose gali būti panaši nusikalstamumo situacija, kaip ir visoje visuomenėje, nes ir šių institucijų nariai yra visos visuomenės atspindys.⁷

⁴ 2009 m. birželio 30 d. į atsargą išlydėti tarnybą Lietuvos kariuomenėje baigę paskutiniai privalomosios pradinės karo tarnybos kariai. Įsakymą dėl šaukimo į privalomąją pradinę karo tarnybą sustabdymo pasirašė tuometinis krašto apsaugos ministras Juozas Olekas 2008 m. rugsėjo 15 d. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_atributika/archyvas_2643/2009_m.>

⁵ A. Žebrauskaitė. Lietuvos kariuomenės atliktas sociologinis tyrimas // Krašto apsauga. Vilnius. 2002, Nr. 22(25) P. 20.

⁶ A. Amšiejienė. Nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje kriminologinė charakteristika: magistrinio baigiamasis darbas: teisė/LTU. Vilnius, 2004.

⁷ Pavyzdžiui, nemažai autorių tiria nepilnamečių nusikalstamumo tendencijas – L. Taroza. Vaikų nusikalstamumo reiškinyms nūdienos Lietuvoje: mokytojų ir policininkų nuomonė // Socialinės grupės: raiška ir ypatumai. Vilnius, 1998.

Taip pat nemažai tyrimų atlikta nagrinėjant smurtą prieš moteris ir vaikus Lietuvoje. Moterų studijų centras. Smurtas prieš moteris ir vaikus Lietuvoje. Vilnius: VU. 1997.

Trūksta išsamių kokybinių ir kiekybinių šios srities tyrimų. Tad šio darbo naujumas atsispindi originaliame jo tyrime, kuris ir yra pagrindinis tiesos verifikavimo kriterijus.

Šiame magistro baigiamajame darbe naujų taikomojo pobūdžio rezultatų gavimas gali pasitarnauti praktiniam nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos reglamentavimo Lietuvos kariuomenėje pobūdžiui, atkreipiant ypatingą dėmesį į labiausiai praktikoje paplitusias nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos spragas.

Atliktas nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos Lietuvos kariuomenėje tyrimas leis visapusiškai ir išsamiai atskleisti taikomų prevencinių priemonių trūkumus ir pateikti siūlymus jų tobulinimui ateityje. Todėl nors ir kuklus autoriaus asmeninio indėlio įdėjimas į šią nagrinėjamą temą, galbūt bus svarbus ir svarus praktiniam nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos reglamentavimo poliui.

Pagrindiniai darbo šaltiniai. Tiriant darbo dalyką ir siekiant darbo tikslo, išanalizuota:

- 1) Lietuvos Respublikos teisės aktai;
- 2) Lietuvos ir užsienio kriminologijos ir baudžiamosios teisės (taip pat sociologijos, pedagogikos ir kitų mokslų) literatūra;
- 3) Lietuvos teismų baudžiamosios bylos;
- 4) Lietuvos kariuomenės Karo policijos Ikiteisminio tyrimo skyriaus Baudžiamųjų bylų ir asmenų, padariusių nusikaltimus registracijos žurnalai ir suvestinės 2009–2011 m.;
- 5) Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus suvestinės dėl karių padarytų drausmės pažeidimų, numatytų Lietuvos kariuomenės drausmės statute, per 2009–2011 m.;⁸
- 6) Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos internetiniai tinklapiai (*www.kam.lt*, *www.karys.lt*) bei informaciniai leidiniai (*Krašto apsauga*, *Karys* ir t. t.), taip pat literatūros sąrašė nurodytos kitos internetinės prieigos bei šaltiniai.

Renkant medžiagą apie nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos teisinio reglamentavimo Lietuvos kariuomenėje pobūdį, reikalingi duomenys buvo gauti nesunkiai, kadangi darbo autorius tiesiogiai yra susijęs su Lietuvos kariuomene, tarnauja Lietuvos kariuomenės Karo policijoje.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, du teoriniai skyriai ir praktinė dalis, pabaiga, išvados, siūlymai ir rekomendacijos, 41 pozicijos literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Darbo apimtį be priedų sudaro 54 puslapiai.

⁸ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyrius. 329 kab. Tel. (8 5) 273 5638. Adresas: Šv. Ignoto 8/29, Vilnius, LT-01120.

1. LIETUVOS KARIUOMENĖS, KAIP SOCIALINĖS INSTITUCIJOS SAMPRATA IR TEISINIAI PAGRINDAI

1.1. Kariuomenės samprata

Šiuolaikinėje pilietinėje visuomenėje vykstančios transformacijos, globalizacija ir socialinė fragmentacija, be abejonės, lemia ir kariuomenės vidinę bei išorinę kaitą.

Globaliame ir dinamiškame pasaulyje vakarietišku vertybių (tai yra žmogaus teisių ir laisvių) gynimas bei sklaida pačiai kariuomenei reiškia modernų būdą, kaip užtikrinti taiką. Dėl to kvestionuojama ne tik kariuomenės samprata, bet ir jos formos, funkcijos bei teisinis reglamentavimas įvairaus pobūdžio teisės aktuose.

Galima pažymėti, kad 1990 m. atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, kilo būtinybė iš naujo atkurti ir Lietuvos kariuomenę, kaip vieną iš valstybės gynybos ir pasipriešinimo teisinių (legitimumo) pamatų.⁹

Lietuvos kariuomenė, kaip tam tikra socialinė organizacija, per trumpą laiką turėjo persiorientuoti nuo tautinės valstybės savarankiškos teritorinės gynybos modelio prie kolektyvinės gynybos reikalavimų, priimant ir atitinkamus teisės aktus, reglamentuojančius šią sritį.

Buvo svarbu teisiškai reglamentuoti ne tik Lietuvos kariuomenės valdymo struktūrą, bet ir puoselėti intelektualų arba žmogiškąjį (karinį bei civilinį) kapitalą, siekiant išvengti neigiamų socialinių reiškinių, tokių kaip nusikalstamumas ar drausmės pažeidimai, Lietuvos kariuomenėje.

Šiam ir kitiems politiniams bei kariniams tikslams įgyvendinti (pasiekti) ir apibrėžti buvo imtasi atitinkamų institucinių veiksnių, juos reglamentuojant Lietuvos teisinėje sistemoje, įvertinant nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos Lietuvos kariuomenėje būklę.

Deja, praktikoje, nors ir siekiant efektyviai realizuoti Lietuvos kariuomenės gynybinį potencialą, nepavyksta išvengti anksčiau minėtų neigiamų socialinių reiškinių – nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų bei jų sąlygotų neigiamų padarinių.

Toliau reikėtų pabrėžti tokį dalyką, kad pagrindiniai valstybės egzistavimo požymiai yra šie: tauta, teritorija bei valstybinė valdžia.¹⁰

Valstybę suvokiant kaip kiekvienos tautos tikslą, siekį o ne kaip jos kultūrinio ir socialinio vystymosi priemonę, bus lengviau suvokti ir pačią kariuomenės egzistavimo prasmę.

⁹ Lietuvos kariuomenės kūrimas prasidėjo 1990 m., pirmosiomis dienomis po nepriklausomybės atkūrimo.

¹⁰ S. Vansevičius. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 28-29.

Svarbu pabrėžti ir tai, kad būdama valstybės suvereniteto šaltiniu, tauta tuo pačiu įgyja ir visuotinę pareigą ją ginti.¹¹ Tam tikslui yra formuojamos valstybės gynybos institucijos.

Remiantis visuotinės valstybės gynybos imperatyviu principu galima būtų išskirti ir ketvirtąjį, išvestinį valstybės egzistavimo požymį - savą (ne okupacinę) kariuomenę.

Neturėti kariuomenės apskritai, kaip 2011 m. rugsėjo 6 d. *Delfi* portalo konferencijoje pabrėžė Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrė R. Juknevičienė, reikštų neturėti ir valstybės.¹²

Kariuomenė – vienas iš svarbesnių ir unikalesnių visuomenėje egzistuojančių socialinių institutų, užtikrinančių visuomenės (tuo pačiu ir tautos), kaip visumos, gyvavimą.

Kariuomenę nuo kitų valstybės institucijų skiria ypatingi uždaviniai ir kariuomenės, kaip socialinės institucijos, veikimo būdai.

Kariuomenė taip pat yra ir neatskiriama pilietinės visuomenės dalis. Ši socialinė institucija yra pagarbos istorijai, tikrojo patriotizmo ženklas bei mechanizmas. Tokio mechanizmo veikimo sėkmė priklauso nuo visų bendrų kariuomenės dalių tolygaus darbo.

Kaip ir tarpukario Lietuvoje, taip ir iki 2002 m., žvelgiant per visuotinės gynybos koncepciją, kariuomenė buvo suvokiama ne kaip neutrali demokratijos gynėja, o kaip valstybingumo ir tautiškumo mokykla.

Nuo 2002 m. prasidėjusios derybos dėl įstojimo į Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją (toliau - NATO) bei Europos Sąjungą (toliau - ES) pakeitė ir Lietuvos dokumentų normatyvinį turinį. Šis normatyvinis turinys buvo papildytas naujais kariuomenės sampratos konstravimo mechanizmais.

Po kokybinių normatyvinių dokumentų gynybos srityje pokyčių atsirado kolektyvinės gynybos, taikos palaikymo ir įvedimo operacijų kitose pasaulio šalyse teisinės nuostatos ir tokių teisinių nuostatų vykdymo tvarka.

Kariuomenės, kaip socialinio instituto samprata, nėra vienalytė ir sietina su šiuolaikinėje visuomenėje išplečiama kariuomenės samprata, pabrėžiant ne substancinį - „kas yra“ kariuomenė (atskleidžiant jos komponentus), o funkcinį, nurodant „ką daro“ kariuomenė, dėmenį.

Substancinė kariuomenės samprata sietina su pagrindine ginkluotųjų pajėgų dalimi, o funkcinė - su valstybės gynimu karo metu funkcija.

Substanciniu kariuomenės sampratos požūriu, remiantis Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 2 str. 2 d., Lietuvos kariuomenė yra valstybės

¹¹ G. Miniutaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 197.

¹² *Delfi* portalo konferencija. Jei abejojama dėl kariuomenės, tai gal neturėkime valstybės apskritai. 2011. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rjukneviciene-jei-abejojama-del-kariuomenes-tai-gal-neturekime-valstybes-apskritai.d?id=49339612>>

ginkluotosios gynybos institucija, sauganti valstybės suverenitetą, jos teritorijos bei oro erdvės neliečiamybę, ginant ginklu valstybę nuo agresijos ar kitokio ginkluoto užpuolimo, vykdam karines užduotis pagal Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus.¹³

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 11 str. 4 d. nustatyta, kad kariuomenę sudaro reguliariosios pajėgos (sausumos, karinės oro, karinės jūrų ir specialiųjų operacijų), savanorių pajėgos ir aktyvusis rezervas.

Funkciniu kariuomenės sampratos požiūriu, remiantis to paties įstatymo 12 str., kariuomenės uždaviniai yra skirstomi į taikos ir karo meto uždavinius.

Taikos meto kariuomenės funkcijos yra susijusios su valstybės teritorijos apsauga, kovinės parengties palaikymu, rengiantis tarptautinėms operacijoms ir dalyvavimu jose, pagalbos kitoms valstybės ar savivaldybių institucijoms teikimu. Karo meto funkcijos remiasi savarankiška ir kartu su sąjungininkų pagalba vykdoma Lietuvos valstybės bei kitų sąjunginių valstybių gynyba.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinis kariuomenės uždavinys – naikinti priešą ir palaužti jo valią. Papildomi uždaviniai sietini su kariuomenės humanitarinės pagalbos teikimu civiliams gyventojas stichinių ir kitokio pobūdžio nelaimių metu.

Pagrindiniai kriterijai, apibrėžiantys kariuomenę, kaip tam tikrą socialinę instituciją, yra jos funkcijų, santykio su visuomene, kario įvaizdžio ir kitos ypatybės.

Kariuomenės funkcijų ir santykio su visuomene ypatybės yra siejamos su skirtingomis tautos, kaip vieno valstybės elemento, ir visos valstybės santykio, suvereniteto pagrindų bei tarptautinės sistemos sampratomis šiuolaikinėse epochose.

Kariuomenė yra laikoma vienu iš pagrindinių valstybingumo simbolių ir šalies nepriklausomybės garantų, taigi jos funkcijos yra detalios apibrėžtos tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijoje,¹⁴ įstatymuose ir kituose Seimo priimtuose teisės aktuose, tiek ir įvairiuose vykdomosios valdžios teisės aktuose bei tarptautinėse sutartyse.

1.2. Lietuvos kariuomenės veiklos bendrasis teisinis reglamentavimas

Kariuomenės kūrimas, struktūra ir funkcijos priklauso nuo bendros valstybės vizijos, nuo saugumo bei grėsmių sampratos.¹⁵

¹³ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 49-1325.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁵ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 206.

G. Miniotaitė teigia: „...pats valstybės kūrimo procesas buvo ir tebėra lydimas daugybės įvairaus lygio strateginių dokumentų, kurių analizė leidžia atskleisti kariuomenės, bei plačiąja prasme - saugumo ir gynybos konceptualizavimo ypatybes“.¹⁶

Strateginiuose dokumentuose formuluojamo visuotinės gynybos principo įgyvendinimas reikalauja didelio mobilizacinio rezervo, apimančio plačius visuomenės sluoksnius. Dėl to keliami ir specifiniai gynybiniai uždaviniai kariuomenei.¹⁷

Tad siekiant atskleisti bendrąjį Lietuvos kariuomenės veiklos teisinį pobūdį, būtina sisteminė oficialių dokumentų analizė, atskleidžiant juose pateikiamą kariuomenės pobūdį.

1992 m. spalio 25 d. referendumu priimta **Lietuvos Respublikos Konstitucija** nustato nacionalinio saugumo užtikrinimo ir valstybės gynimo principus. Saugumas joje suprantamas kaip nacionalinis saugumas, o gynyba kaip „*Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo*“ (139 str.).¹⁸

Pažymėtina tai, kad šiam straipsniui būdingas statiškas, istorijos padiktuotas išorės priešų suvokimas. Netiesiogiai tai patvirtina ir 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinis aktas dėl Lietuvos valstybės nesijungimo į jokias posovietinės Rytų erdvės sąjungas.¹⁹

Kaip pagrindinės nacionalinės gynybos nuostatos, Lietuvos Respublikos Konstitucijoje formuojami visuomenės ir Lietuvos kariuomenės santykių pagrindai ir principai.

Šis svarbiausias ir aukščiausią juridinę galią turintis Lietuvos Respublikos teisės aktas apibrėžia prezidento, vyriausybės, krašto apsaugos ministro ir kariuomenės vado santykius, įtvirtina kariuomenės civilinės demokratinės kontrolės principus.

Valstybės gynimas suprantamas ne vien tik kaip kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė, bet ir kaip pareiga, reikalaujanti pasinaudoti šia teise, kurios realizavimo formos užtikrinamos atliekant tam tikro pobūdžio karo tarnybą. Už jos nevykdymą numatyta administracinė ir (arba) baudžiamoji atsakomybė.

Apibendrinant galima teigti, kad tai gana tipiškas (įprastas) modernios valstybės teisės aktas, kuriame įtvirtintos teritorinės gynybos nuostatos.

1996 m. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas yra ilgai užsitęsusių diskusijų saugumo ir gynybos klausimais apibendrinimo rezultatas.²⁰

¹⁶ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 206.

¹⁷ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 211.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁹ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 207.

Šis teisinių aktų hierarchinės sistemos viršūnėje esantis dokumentas formuluoja gynybos ir karinių pajėgumų struktūros ir funkcijų sampratą. Įstatyme siekiama pagrįsti Lietuvos saugumo ir gynybos politiką tiek valstybiniu kontekstu, tiek ir žvelgiant per ES bei NATO prizmę.

Dokumente vyraujančia tendencija išlieka tautinės valstybės saugumas. Gynyba grindžiama visuotinės ir besąlyginės gynybos principu, kur visuotinumą reiškia visų valstybės išteklių (tiek finansinių, tiek ir žmogiškųjų) panaudojimą gynybai, o tuo tarpu besąlygiškumas – Lietuvos gynyba nėra saistoma jokių sąlygų, nelaukiant, kada bus suteikta tarptautinė pagalba gynybai.²¹

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos gynyba apima ne tik valstybės gynybą nuo išorės (kitų valstybių), bet ir nuo vidaus priešų. Remiantis šiuo dokumentu, tautai yra suteikiama neginčijama teisė nepaklusti valstybės institucijoms, jei šios atsisako ginti Lietuvos suverenitetą.

Įstatyme pateikiama ne tik saugumo ir gynybos samprata, bet ir apibrėžiama kariuomenės struktūra bei jos funkcijos.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 18 str. konstruoja kariuomenės ištikimybę Lietuvos Respublikai, jos Konstitucijai, taip pat tarnavimą visuomenei ir valstybei bei paklusnumą demokratiniu keliu išrinktai valstybinei valdžiai. Kariuomenė turi būti rengiama ugdant kario asmenybę, pilietiškumą ir patriotizmą, profesionalius įgūdžius ir kario etiką.

Sistemiškai analizuojant Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatas, galima pastebėti, kad čia yra įteisinama politinės realybės samprata, žvelgiant į NATO ir ES, kaip tolimą ir sunkiai pasiekiamą ateities perspektyvą.²²

Kokybiniu požiūriu šį teisės aktą pakeitė ir papildė Nacionalinio saugumo strategija bei Lietuvos Respublikos karinė strategija, labiau atitinkančios laikmečio dvasią.

1996 m. spalio 22 d. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas nustatė Lietuvos Respublikos piliečių karo prievolės atlikimo ir jos užtikrinimo tvarką.²³

Konstitucinė Lietuvos Respublikos piliečio pareiga – atlikti tikrąją ar alternatyviąją karo tarnybą. Įstatyme yra detalizuotos privalomosios ir alternatyviosios karo tarnybos sąvokos. Taip pat šiame įstatyme yra nustatytas amžius, kurio sulaukęs Lietuvos Respublikos pilietis turi registruotis į vietinę teritorinę karinę įskaitą.

²⁰ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 2-16.

²¹ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 207.

²² G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 208.

²³ Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 106-2427.

Kariuomenės, kaip tam tikros socialinės institucijos, pobūdis, funkcijos ir raiška nedetalizuojama šiame įstatyme, o stengiamasi reglamentuoti pačią karinės tarnybos atlikimo tvarką darant nuorodą į kitus įstatymus, kurie *de jure* numato tokią Lietuvos Respublikos piliečių pareigą.

1998 m. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatyme trečiasis skirsnis skirtas Lietuvos kariuomenei, apibrėžiant jos statusą ir sudėtį, uždavinius, vadovavimą valstybės gynybai ir karinėms operacijoms.²⁴

Šiame teisės akte taip pat yra konkretizuotos nacionalinio saugumo pagrindų ir nacionalinio saugumo strategijos nuostatos gynybos klausimais.

Apibrėžiant kario statusą pažymima, kad karys „yra Lietuvos valstybės gynėjas“ (21 str.) ir kad karinė tarnyba reikalauja aukšto lojalumo valstybei lygio. Tarnyboje turi būti gerbiamas kario orumas ir karys negali būti verčiamas tarnauti kitam asmeniui ar asmenų grupei.

Karys nėra traktuojamas kaip aklas įsakymų vykdytojas, tai yra, jis neturi vykdyti įsakymo, kuris pažeidžia „visuotinai pripažintus tarptautinės teisės principus ir normas“ (27 str.).

Krašto apsaugos sistemos struktūra orientuota į visuotinę teritorinę gynybą, o kario „valstybės gynėjo“ samprata išreiškia nacionalinės gynybos nuostatas (21 str.). Tuo tarpu kariuomenės rengimas, siekiant „suderinamumo su NATO struktūromis“, rodo, kad įstatyme atsižvelgiama į kolektyvinės gynybos poreikius, kuriais remiantis ir yra ruošiama kariuomenė (12 str.).

2002 m., 2005 m. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategijos²⁵ ir 2011 m. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategijos projektas²⁶ gerokai aiškiau išreiškė Lietuvos transatlantinę orientaciją, kartu su tarptautiniais partneriais prisidedant prie saugumo ir stabilumo užtikrinimo kituose Europos regionuose. Taip pat iškilus krizinei situacijai Lietuvoje, valstybė galės remtis savo tarptautinių partnerių pagalba.

Remiantis šių dokumentų nuostatomis buvo suteiktas naujas vaidmuo ir funkcijos Lietuvos kariuomenei. Žvelgiant per grėsmių ir rizikos valstybei prizmę, dokumente susipina bendro ir nacionalinio saugumo nuostatos, tai yra Lietuva įsipareigoja kovoti su bendromis visoms valstybėms grėsmėmis, tačiau didžiausia grėsmė yra laikoma energetinė priklausomybė nuo vienos šalies.²⁷

²⁴ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 49-1325.

²⁵ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2233. Lietuvos Nacionalinio saugumo strategija. 2005. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kam.lt/EasyAdmin/sys/files/nacionalinio%20saugumo%20strategija.doc>>

²⁶ Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. nutarimas Nr. II-266-02 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo”. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/110629/13.pdf>

²⁷ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 209.

2002 m. nacionalinio saugumo strategiją konkretizuoja **2004 m. Lietuvos Respublikos karinė strategija**, kurioje teigiama, kad „*Lietuvos kariuomenė yra neatskiriama šalies pilietinės visuomenės dalis*“²⁸. Lietuvos kariuomenė gina valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą, žmogaus ir piliečio teises bei laisves.

Šioje strategijoje numatomi Lietuvos kariuomenės naudojimo būdai ir tikslai taikos, krizės bei karo metu. Lietuvos kariuomenės planavimas orientuojamas į dalyvavimą su penktu straipsniu nesusijusiose operacijose ne tik euroatlantinėje erdvėje, bet ir už jos ribų, iš esmės keičiant kariuomenės struktūrą. Prioritetine kryptimi tampa greitojo reagavimo pajėgų kūrimas.²⁹

Lietuvos Respublika pasilieka teisę naudoti kariuomenę tiek individualios, tiek ir kolektyvinės gynybos nuo ginkluoto užpuolimo, taip pat tarptautinių įsipareigojimų vykdymo atvejais.

2011 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusi nauja **Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo redakcija** pakeitė kai kurias pasenusias, šiam laikmečiui netinkančias nuostatas.³⁰

Naujame dokumente be privalomosios ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo būdų, atsirado galimybė derinti savanorišką ir privalomą karo prievolės atlikimą.

Privalomoji pradinė karo tarnyba gali būti atlikta savanoriškai, kai karo prievolinkas savo noru atlieka pasirinktos privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo būdą, ar privalomai, kai karo prievolinkai, nepakakus norinčių atlikti karo prievolę, šaukiami atsitiktine tvarka.³¹

2011 m. nacionalinio saugumo projekte yra radikalių (esminių) pokyčių. Šiame nacionalinio saugumo projekte pastebima švelnėjanti pozicija Rusijos Federacijos atžvilgiu, kuriant tarpusavio pasitikėjimą saugumo srityje. Siekiama skatinti Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos bendradarbiavimą ekonominio ir energetinio saugumo srityse.

Išlieka svarbus principas – besąlyginė teritorinė gynyba, apimanti karinį ir pilietinio pasipriešinimo aspektus. Didelė reikšmė teikiama kariuomenės parengimui.

2005 m. nacionalinio saugumo strategijoje ir 2011 m. nacionalinės saugumo strategijos projekte yra išplečiama teisinė bazė, įtraukiant NATO ir ES strateginius dokumentus.

Dokumentuose naują pavidalą įgauna gynybos samprata, kur tautinio tapatumo ir pilietiškumo ugdymo svarbos suvokimas yra nacionalinio saugumo užtikrinimo sąlyga.³²

²⁸ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. V-1226 „Dėl Lietuvos Respublikos karinės strategijos patvirtinimo“.

²⁹ G. Miniotaitė. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008. P. 210.

³⁰ Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 86-4150.

³¹ Krašto apsauga. Nr. 17 (216). 2011. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. Vilnius, P. 18.

³² Lietuvos Nacionalinio saugumo strategija. 2005. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kam.lt/EasyAdmin/sys/files/nacionalinio%20saugumo%20strategija.doc>>

Taip pat 2011 m. nacionalinio saugumo strategijos projekte atkreipiamas ypatingas dėmesys į kariuomenės pajėgumų stiprinimą bei plėtrą reaguojant į šalies suvereniteto pažeidimus, dalyvavimą tarptautinėse operacijose ir NATO bei ES kovinių grupių budėjimuose.

2011 m. nacionalinio saugumo strategijos projekte atnaujinamos pagrindinės Lietuvos nacionalinio saugumo politikos nuostatos ir į jas įtrauktos Lietuvai aktualios naujų NATO ir ES strateginių dokumentų nuostatos.

Būtina pažymėti, kad strategijos nėra planavimo dokumentai, o logiškai suformuluoti teisinių nuostatų rinkiniai ir politinių dokumentų atspindys. Galimas tam tikras strategijų abstraktumas neturėtų ypatingai stebinti.

1.3. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje teisinis reglamentavimas

Analizuojant nusikalstamumą ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, būtina suvokti ir apibrėžti šias veikas bei nustatyti jų skirtingą teisinio reglamentavimo pobūdį.

Magistro baigiamajame darbe bus pateiktas šių veikų teisinis reglamentavimas, aptariant svarbiausius šios srities teisės aktus.

Nusikalstamumas yra amžinas žmonijos palydovas ir pavojaus šaltinis.³³ Nusikalstamumas yra valstybei ir visuomenei pavojingas, istoriškai kintantis, save kuriantis, sąlyginai savarankiškas socialinis teisinis nusikalstamas veikas integruojantis reiškiny, nulemtas visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir reiškinių prieštaravimų, reikalaujantis nuolatinės valstybės ir visuomenės kontrolės.³⁴

Nusikaltimas, remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 11 str. 1 d., – pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė.³⁵

Baudžiamasis įstatymas yra pagrindinis kriterijus, kuris leidžia atskirti nusikalstamas veikas nuo nenusikalstamų.

Nusikalstamumą Lietuvos kariuomenėje reglamentuoja **Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso** bendrieji skyriai, taip pat atskiras XLVI skyrius, skirtas tik krašto apsaugos tarnybai, -

³³ Kriminologija. Vadovėlis / Moksliniai redaktoriai - G. Babachinaitė, A. Kiškis. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2010. P. 9.

³⁴ Kriminologija. Vadovėlis / Moksliniai redaktoriai - G. Babachinaitė, A. Kiškis. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2010. P. 124.

³⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

„Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai”. Čia yra įvardyta šešiolika nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai.

Minėto skyriaus 314 -329 straipsniais apibrėžiamos tokios baudžiamos ir nusikalstamos veikos:

- 1) *karinės tarnybos vengimas* - šaukimo į privalomąją pradinę karo tarnybą (314 str.) ir karo tarnybą karinės padėties metu (315 str.) vengimas, taip pat vengimas atlikti karo tarnybą (316 str.);
- 2) įsakymo nevykdymas (317 str.) ar neteisėtas įsakymas ir jo vykdymas (321 str.);
- 3) *smurtinė veika* - grasinimas vadui ar smurtas prieš jį (318 str.), smurto veiksmai prieš pavaldinį (319 str.) bei kario terorizavimas (320 str.);
- 4) savavališkas pasišalinimas (322 str.) bei dezertyravimas (323 str.);
- 5) krašto apsaugos turto praradimas (324 str.);
- 6) *tarnybos taisyklių pažeidimas* - sargybų (325 str.), valstybės sienos apsaugos (326 str.) bei budėjimo (327 str.) tarnybos taisyklių pažeidimas;
- 7) žūvančio karo laivo palikimas (328 str.);
- 8) karo dalinio vėliavos praradimas ar išniekinimas (329 str.).

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse išvardytus nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus krašto apsaugos tarnybai galima klasifikuoti pagal kėsiniamosi objektą ir apibrėžti taip:

- 1) kėsinimasis į karių tarpusavio bei statutinius santykius (317, 318, 319, 320, 321 straipsniai);
- 2) kėsinimasis į krašto apsaugos tarnybos atlikimo tvarką (314, 315, 316, 322, 323, 328 straipsniai);
- 3) kėsinimasis į krašto apsaugos turto naudojimo tvarką (324, 329 straipsniai);
- 4) kėsinimasis į specialiųjų tarnybų atlikimo tvarką (325, 326, 327 straipsniai).

Kriminalizuodamas veikas, kurių subjektu gali būti išimtinai tik karys, įstatymo leidėjas atsižvelgė į aktualiausias to meto realijas.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurios iš šių įvardytų veikų, pasikeitus šiandieninei situacijai, prarado kriminalinį pavojingumo pobūdį ir turi būti vertinamos ne kaip baudžiamosios teisės nusižengimai, bet kaip administraciniai teisės pažeidimai. Tokiu būdu kariai galėtų išvengti baudžiamosios atsakomybės sukeliamų padarinių.

Galėtų būti ir toks pavyzdys, kai perėjus prie profesiniu pagrindu formuojamos ir tik nedidele dalimi iš privalomu pagrindu komplektuojamų karių kariuomenės, tokios veikos, kurios įvardytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322, 323 straipsniuose, galėjo prarasti baudžiamąjį pavojingumo pobūdį, kuris didele apimtimi buvo taikytinas šauktiniams kariams, bėgantiems iš karo tarnybos vietos ar laiku negrįžtantiems į ją.

Profesinės karo tarnybos kariams, kuriems karinė tarnyba iš dalies yra ir darbas (profesinė veikla), ir pragyvenimo (pajamų) šaltinis, neturėtų būti išimtinai taikomi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322, 323 straipsniai vien dėl to, kad šie subjektai karo tarnybą pasirinko savanoriškai ir bet kada formaliai ją galėtų nutraukti.

Pravaikštos ar panašaus pobūdžio veiksmai, kuriais savavališkai paliekama tarnybos (darbo) vieta ar į ją neatvykstama, turėtų būti traktuojama panašiai kaip Lietuvos Respublikos darbo kodekse, kur asmens, dirbančio pagal darbo sutartį, veiksmus darbo drausmės požiūriu, taigi ir savavališką pasišalinimą iš darbo vietos, vertina atitinkamos teisės aktų nuostatos.³⁶

Drausmę ar įstatymus pažeidęs karys atsako pagal statutus ir įstatymus. Taigi kitus teisės pažeidimus, kuriuos gali padaryti (veikimu ar neveikimu) karys, apibrėžia šie pagrindiniai teisės aktai: 1) Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas, 2) Lietuvos kariuomenės drausmės statutas, 3) Lietuvos karių etikos kodeksas.

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas išskiria tam tikras administracines veikas, kurių subjektu galėtų būti asmenys, neatvykę į privalomąją karo tarnybą, karinius mokymus ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą (212 str.), taip pat nepateikę duomenų, reikalingų karo prievolinkų įskaitai tvarkyti ar kitaip pažeidę karinės įskaitos reikalavimus, tyčia sugadinę ar praradę kario liudijimą, neteisėtai dėvintys kario uniformą (213 str.).³⁷

Karys, padaręs Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse apibrėžtą veiką, už kurią numatyta atsakomybė pagal drausmės statutus, į administracinę atsakomybę nėra traukiamas, o atsako pagal drausmės statutus.

Už kitas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse apibrėžtas veikas karys yra traukiamas į administracinę atsakomybę bendrais pagrindais. Taip pat vadovaujantis šio kodekso 288 str., bylose dėl administracinių teisės pažeidimų, kuriuos padarė kariai, nutarimų nuorašai išsiunčiami institucijoms, kuriose šie kariai tarnauja.

Magistro baigiamojo darbo autoriaus nuomone, turėtų būti atkreipiamas ypatingas dėmesys į tam tikrus administracinių teisės pažeidimų kodekse nurodytus teisinius padarinius (pasekmes), dėl kurių kariai negalėtų toliau tinkamai vykdyti / tęsti savo tarnybinių pareigų:

1) tyčiniai administraciniai teisės pažeidimai, už kuriuos yra numatyta administracinė nuobauda – nušalinimas nuo darbo (pareigų), administracinis areštas, specialiosios teisės (pvz.: teisės vairuoti transporto priemones, teisės skraidyti orlaivio įgulos nariu ir pan.) atėmimas;

³⁶ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.

³⁷ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

2) tyčiniai ar neatsargūs administraciniai teisės pažeidimai, jei karys pats privalo prižiūrėti, kaip kiti asmenys laikosi atitinkamų teisės aktų reikalavimų (pvz., neblaivus prie vairo sėda karys, kuris pats privalo rytais patikrinti vairuotojų blaivumą, ir panašiai);

3) tyčiniai administraciniai teisės pažeidimai, susiję su teisėtų pareigūnų reikalavimų nevykdymu ar pareigūnų įžeidimu;

4) tyčiniai administraciniai teisės pažeidimai, dėl kurių gali kilti grėsmė kitų asmenų gyvybei ar sveikatai.

Karių drausmės pažeidimus, atsakomybės už šias veikas sąlygas, drausmės pažeidimų tyrimo tvarką bei kitus pagrindus, kylančius iš šių veikų, krašto apsaugos sistemoje reglamentuoja **Lietuvos kariuomenės drausmės statutas**.³⁸

Drausminės atsakomybės atsiradimo pagrindų nesukuria kylantys baudžiamosios atsakomybės, kai kuriais atvejais ir administracinės atsakomybės atsiradimo pagrindai.

Teisiniu požiūriu, Lietuvos kariuomenės drausmės statuto III sk., 5 str. drausmės pažeidimą apibrėžia kaip *tam tikrą veiką (veikimą ar neveikimą), pažeidžiančią karių drausmę, už kurią tas pats statutas numato drausminę nuobaudą*.

Teoriniu požiūriu kario drausmės pažeidimas turėtų būti suprantamas kaip tam tikros teisės normos, nustatančios asmens elgesio vertinimo kriterijus, pažeidimas. Šios normos daugeliu atvejų turėtų nustatyti ne tik elgesio taisykles, bet ir smerkti žalingą bei skatinti krašto apsaugos sistemai ir visuomenei naudingą elgesį.

Karinės drausmės pažeidimui atsirasti būtinos dvi imperatyvios sąlygos: 1) veika, pažeidžianti tam tikrą teisiškai reglamentuotą karinę drausmę ir 2) drausminė nuobauda, kaip šios veikos pasekmė. Tai yra pagrindiniai drausmės pažeidimo sudėties požymiai.

Drausminės nuobaudos skyrimo fakto ar veikos, pažeidžiančios karių drausmę, nebuvimas, suponuoja paties drausmės pažeidimo atvejo, taip pat atsakomybės pagal kariuomenės drausmės statutą negalimumą.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 5 str. 2 d. išskiriamos šios pagrindinės drausmės pažeidimų rūšys: 1) šiurkštūs ir 2) kiti drausmės pažeidimai.

Šiurkščius karių drausmės pažeidimus apibrėžia Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 65–89 straipsniai. 65 str. daro nuorodą į Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nustatytus pažeidimus, susijusius su karių tarnybai taikomais apribojimais.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 66 str. yra griežtai vertinamas kario buvimas tarnybos metu apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.

³⁸ Lietuvos kariuomenės drausmės statutas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 51-1635; 2006, Nr. 17-603; 2011, Nr. 86-4154.

Prie šiurkščių drausmės pažeidimų priskiriamas ir sąmoningas neteisingų žinių apie save pateikimas arba tokių žinių nuslėpimas (67 str.), kuris yra reikšmingas valstybės paslapčių ir tarnybos paslapčių apsaugai³⁹, tarnybos poreikių vykdymui.

Už tarnybinės informacijos ar kitų neskelbiamų žinių atskleidimą, pažeidžiant teisės aktų nustatytą tvarką, karys atsako pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 69 str.

Dėl tokių priežasčių, kaip neretai pasitaiko, paslapčių subjektas Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos nutraukia kandidato, siekiančio gauti vieną iš slaptumo kategorijų, anketinių duomenų (taip pat ir patikimumo) tikrinimą.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 68 str. prie šiurkščių karių drausmės pažeidimų priskiria kario vardo pažeminimą arba krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimą.

Dėl gana didelio kiekio gaunamų klausimų, susijusių su šio straipsnio taikymu, Teisės departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, įvertinęs teisminę praktiką, krašto apsaugos ministrui pateikė atitinkamas rekomendacinio pobūdžio išvadas dėl tarnybinio patikrinimo susijusio su drausmės pažeidimu, atlikimo.⁴⁰

Teisės departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, įvertinęs Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos Respublikos Vyriausiojo administracinio teismo suformuotą teismų praktiką, pateikė rekomendacijas, kuriose teigiama, kad:

1) visais atvejais, kai yra pagrįstų įtarimų, kad savo veika karys pažemino kario vardą ir diskreditavo krašto apsaugos sistemos institucijas, turi būti atliekamas tarnybinis patikrinimas;⁴¹

2) ar karys savo veika pažemino kario vardą ir diskreditavo krašto apsaugos sistemos institucijas, sprendžiama individualiai kiekvienu konkrečiu atveju;⁴²

3) tam, kad geras kario vardas būtų pažemintas ir tuo pačiu būtų diskredituota krašto apsaugos sistemos institucija, nepakanka vien tik netinkamo elgesio. Būtina, kad toks elgesys taptų žinomas;⁴³

4) dėl mažareikšmių, pirmą kartą per vienerius metus padarytų etikos pažeidimų, už kuriuos skirtinas žodinis įspėjimas, tarnybinis patikrinimas neturėtų būti atliekamas. Pažymėtina, kad

³⁹ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 105-3019, 2004, Nr. 4-29.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Teisės departamento 2011 m. balandžio 29 d. raštas Nr. 11IS-86 „Dėl krašto apsaugos ministro 2010 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. V-700 taikymo“.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausiojo Administracinio teismo nutartys administracinėse bylose Nr. A-11-129-2004, I-2139-789/2009, A-143-231/2008, Nr. A-62-2135/2011. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lvat.lt/teismo-praktika.aspx>>

⁴² Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1. LVAT nutartys administracinėse bylose Nr. A-8-281/2007, Nr. A-62-2135/2011. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/?item=tn_iki2006&lang=1>

⁴³ Lietuvos Respublikos Vyriausiojo Administracinio teismo nutarys administracinėse bylose Nr. A-143³ - 231/2008, Nr. I-2139-789/2009, Nr. A-756-236/2010, Nr. A-62-2135/2011. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lvat.lt/teismo-praktika.aspx>>

mažareikšmiai ir sistemingai daromi teisės pažeidimai gali pažeminti kario ir krašto apsaugos sistemos institucijos gerą vardą.

Lietuvos kariuomenės drausmės statute prie šiurkščių karinės drausmės pažeidimų, kurie esant tam tikriems požymiams gali užtraukti ir *baudžiamąją atsakomybę*, priskiriamos ir tokios veikos, kaip neteisėto įsakymo davimas (70 str.) ar tokio paties įsakymo vykdymas (71 str.), taip pat savavališkas pasišalinimas iš tarnybos vietos ar neatvykimas į ją (72 str.). Taip pat tai ir krašto apsaugos sistemos simbolių išniekinimas (73 str.), piktnaudžiavimas tarnyba (74 str.) ir tarnybos pareigų neatlikimas (75 str.) ar tarnybos įgaliojimų viršijimas (76 str.), elgesio su ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ir karine technika taisyklių pažeidimas (77 str.).

Šį sąrašą papildo kovinio budėjimo taisyklių pažeidimas (78 str.), krašto apsaugos turto praradimas (81 str.), sugadinimas ar sunaikinimas (82 str.), seksualinis priekabiavimas (87 str.).

Lietuvos kariuomenės drausmės statute prie šiurkščių karių drausmės pažeidimų, be baudžiamosios atsakomybės atspalvio priskiriami tarptautinės humanitarinės teisės normų pažeidimas (79 str.), klaidingos informacijos pateikimas (80 str.), vadui (viršininkui) suteiktų teisių karių drausmei užtikrinti viršijimas (83 str.), dokumento praradimas arba sugadinimas (84 str.).

Civilio asmens įžeidimas (85 str.), pavaldinio arba vado (viršininko) įžeidimas (86 str.) irgi priskiriama prie šiurkščių karių drausmės pažeidimų. Civilis asmuo – asmuo, kuris neturi kario statuso. Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 155 str. 1 d., įžeidimu laikomas viešas užgaulus žmogaus pažeminimas, pasireiškęs bet kuria iš nurodytų formų: žodžiu, raštu ar veiksnu.⁴⁴

Šių šiurkščių karių drausmės pažeidimų sąrašą baigia melagingo paaiškinimo davimas (88 str.) ir Lietuvos kariuomenės drausmės statute numatytas drausmės pažeidimo tyrimo, drausminių nuobaudų skyrimo, jų vykdymo, taip pat skundų padavimo tvarkos pažeidimas (89 str.).

Kitus drausmės pažeidimus įtvirtina Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 90–97 str. nuostatos. Sąrašą pradedantis 90 str. nustato drausminę karių atsakomybę už neteisėtą įėjimą (įvažiavimą) į karinę teritoriją, jei tam reikalingas specialus leidimas, arba pažeidžiama nustatyta įėjimo į karinę teritoriją tvarka.

Už karių mandagumo, visuotinai priimtų elgesio normų ir etikos kodekso (91 str.), uniformos dėvėjimo taisyklių (92 str.) pažeidimą yra numatyta drausminė atsakomybė.

Drausminėn atsakomybėn gali būti traukiami kariai, jeigu jie pažeidžia rikiuotės ir karinių ceremonijų statuto taisykles (93 str.), nesilaiko higienos reikalavimų (94 str.), rūko ne tam skirtose vietose (95 str.), pažeidžia apdovanojimų ir skatinimų skyrimo tvarką (96 str.).

⁴⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

Lietuvos kariuomenės drausmės statute numatytų drausmės pažeidimų sąrašas baigiamas 97 str., kai drausmės pažeidimą padaro atsargos arba dimisijos karys, dėvintis kario uniformą, nesilaikydamas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nustatytų apribojimų.

Pažymėtina, kad Lietuvos kariuomenės drausmės statusas reikalauja visapusiškai, nuodugniai ir objektyviai ištirti drausmės pažeidimus, jų padarymo priežastis ir sąlygas, nustatyti kaltus asmenis.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 21 str. 9 d. nurodyta, kad karys privalo laikytis **Lietuvos karių etikos kodekso reikalavimų**.⁴⁵ Šiuo kodeksu⁴⁶ yra siekiama formuoti aukštą karių moralę, autoritetą ir reputaciją, ugdant dvasines šių asmenų savybes, tobulinant jų tarpusavio santykius, didinant karo tarnybos efektyvumą ir gerinant šios tarnybos kokybę, žvelgiant per sisteminio drausmingumo prizmę.

Lietuvos karių etikos kodekse karių elgesys teisiškai reglamentuojamas šiomis kryptimis:

- 1) visų karių tarnybos metu (III Lietuvos karių etikos kodekso skyrius);
- 2) papildomi etikos reikalavimai vadams (IV Lietuvos karių etikos kodekso skyrius);
- 3) visų karių santykiuose (V Lietuvos karių etikos kodekso skyrius);
- 4) visų karių ne tarnybos metu (VI Lietuvos karių etikos kodekso skyrius).

Visų karių elgesį tarnybos metu detalizuoja Lietuvos karių etikos kodekso III sk. 6 d. teisės normos turinčios 21 punktą, kuriose nurodoma, kaip karys privalo elgtis atlikdamas savo pareigas. Karys teisiškai įpareigojamas laikytis duotos priesaikos, vykdyti vadų nurodymus, saugoti kario garbę, bendrauti mandagiai, nežeminti žmonių orumo, tobulinti savo įgūdžius ir sutelkti gebėjimus vykdant užduotis, rūpintis savo išvaizda.⁴⁷

Antroji elgesio normų reglamentavimo kryptis be jau minėtų elgesio reikalavimų, vadams kelia ir didesnius bei papildomus etikos reikalavimus, siekiant rūpintis kariais, skirstant jiems darbus ir užduotis, būnant reiklesniems tiek sau, tiek ir pavaldiniams, taip parodant tinkamą pavyzdį. Vadas privalo pavaldinį karį ugdyti, apginti, rūpintis ir gerbti.⁴⁸

Trečioji reglamentavimo kryptis susijusi su karių tarpasmeninių santykių deramu palaikymu, grindžiamu pagarba, pasitikėjimu, sąžiningumu, tarpusavio pagalba, lygiateisiškumu, tolerancija bei

⁴⁵ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 49-1325.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.

⁴⁸ IV skyriaus nuostatos. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.

taktiškumu. Griežtai siūloma vengti kario žeminimo ar įžeidinėjimo, apkalbų, šmeižto skleidimo, nesantaikos kurstymo.⁴⁹

Kario elgesys ne tarnybos metu turi būti toks, kad jis savo elgesiu ir drausme būtų pavyzdžiu kitiems asmenims, nepiktnaudžiauti einamomis pareigomis, alkoholiu, narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ir kitaip nežeminti kario reputacijos.⁵⁰

Šių minėtų normų pažeidimai teisės aktų nustatyta tvarka gali užtraukti drausminę atsakomybę. Vadas (viršininkas), atsižvelgdamas į pažeidimo pobūdį ir išskyrus tuos atvejus, kai Lietuvos kariuomenės drausmės statuto nuostatos nustato kitokias poveikio priemones už drausminius pažeidimus, gali skirti žodinį įspėjimą arba pareikšti įspėjimą raštu.⁵¹

Trumpai sistemiškai apibendrinant pirmąją magistro baigiamojo darbo dalį, galima teigti, kad šioje dalyje dėmesys buvo skirtas toms Lietuvos kariuomenės savybėms, kurios apibrėžia suvokimo apie šią organizaciją pobūdį bei sudaro pagrindinį kariuomenės teisinį veiklos įtvirtinimo ir nusikalstamumo bei drausmės pažeidimų kariuomenėje vertinamąjį pamatą.

Pirmoje darbo dalyje buvo sutelktas sisteminis dėmesys į Lietuvos kariuomenės bei nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje sampratų konstravimo oficialiuose dokumentuose analizę bei pobūdį.

Lietuvos kariuomenė yra ketvirtasis išvestinis valstybės egzistavimo požymis (pirmieji trys: tauta, teritorija, valstybinė valdžia).

Lietuvos kariuomenės, kaip tam tikros socialinės institucijos, samprata konstruojama pasitelkiant ne vien tik substancinį (kariuomenė - pagrindinė ginkluotųjų pajėgų dalis), bet ir funkcinį (atlieka tam tikras funkcijas) šios organizacijos pobūdį.

Substanciniu Lietuvos kariuomenės sampratos požiūriu kariuomenė yra viena iš ginkluotųjų pajėgų dalių, kurią sudaro reguliariosios pajėgos (sausumos, karinės oro, karinės jūrų ir specialiųjų operacijų), savanorių pajėgos ir aktyvusis rezervas.

Pagal funkcinį pobūdį Lietuvos kariuomenė yra institucija, kuri rūpinasi valstybės teritorijos apsauga, kovinės parengties palaikymu, rengiasi tarptautinėms operacijoms ir dalyvauja jose, teikia pagalbą kitoms valstybės ar savivaldybių institucijoms.

Kariuomenė savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais ir kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos Prezidento dekretais,

⁴⁹ V skyriaus nuostatos. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.

⁵⁰ VI skyriaus nuostatos. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.

⁵¹ VII skyriaus nuostatos. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymais ir Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis. Šių teisinių dokumentų visuma – tai pagrindinė nuostata, kuri sukuria pagrindą Lietuvos kariuomenei funkcionuoti.

Išsiaiškinus, kokia Lietuvos kariuomenės samprata yra konstruojama oficialiuose dokumentuose, ji yra gretinama su diskusijose ir viešosios nuomonės tyrimuose atskleidžiamu kariuomenės ir kario įvaizdžiu.

Bet koks kario padarytas nusikaltimas (ar nusikalstama veika) bei drausmės pažeidimas reziumuoja apie kario įvykdytą priešingą teisei elgesį.

Taip pat reikia pastebėti, kad įstatymų leidėjas bei kiti viešojo administravimo subjektai, atsižvelgdami į visuomenėje susiklosčiusių vertybių sistemą, bendražmogiškos moralės nuostatas, baudžiamosios, administracinės teisės bei drausminių statutų normomis jau diferencijavo atitinkamas veikas, įvertindami jų pavojingumą ir tuo pačiu nustatydami tam tikras sankcijas už jų padarymą.

Apibendrinus nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje teisinio reglamentavimo pobūdį, pastebėta, kad ne visos teisės normos numato ir reguliuoja absoliučiai visus karių elgesio atvejus. Tokį reguliavimą atlieka moralės, paprotinės normos, kurios atspindi visuomenėje susiklosčiusių vertybių sistemą, požiūrį į gėrį, blogį ir kurios daro įtaką karių elgesiui.

Taigi teisinė bazė, kokią ją turime dabar, kvestionuoja pačią nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje klausimo prasmę bei šių veikų vertinamąjį pobūdį.

2. NUSIKALSTAMUMO IR DRAUSMĖS PAŽEIDIMŲ PREVENCIJOS SUBJEKTAI LIETUVOS KARIUOMENĖJE, JŲ VEIKLA

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 18 skyrius „*Krašto apsaugos sistema*“ išskiria karinę teisėsaugą, kur teisėsaugą kariuomenėje ir visoje krašto apsaugos sistemoje įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka vykdo Lietuvos teisėsaugos institucijų specializuoti padaliniai ir karo policija.⁵²

Remiantis Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 19 str., karo policija yra sudedamoji kariuomenės dalis, o šios institucijos funkcijas ir teises nustato atskiras įstatymas.⁵³

Remiantis šio atskiro įstatymo, tai yra Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymo 2 str. 1 d., *karo policija yra Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemoje veikianti karinės teisėsaugos institucija, Lietuvos kariuomenės dalis, įstatymų nustatyta tvarka vykdanči nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų krašto apsaugos sistemoje prevenciją, juos atskleidžianti ir tirianti, taip pat kartu su kitų karinių vienetų vadais palaikanti drausmę bei tvarką karinėse teritorijose ir kariuomenėje bei prižiūrinti karinio transporto eismo saugumą.*⁵⁴

Prie karo policijos funkcijų, išvardytų Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymo 10 str., yra priskiriama:

- 1) priemonių, užkardančių nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus rengimas ir įgyvendinimas;
- 2) nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimas;
- 3) pareiškimų ir pranešimų apie karių rengiamus ar padarytus nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus registravimas ir tikrinimas;
- 4) įstatymų nustatyta tvarka įtariamų ar kaltinamų padarius nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus, dezertyravusių (pasišalinusių iš tarnybos) ar dingusių be žinios karių paieškos atlikimas;
- 5) krašto apsaugos sistemoje padarytų nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų apskaitos tvarkymas;
- 6) viešosios tvarkos palaikymas ir pagalba vadams užtikrinant karių drausmę karinėse teritorijose;
- 7) kitos įstatyme numatytos funkcijos.

⁵² Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2233.

⁵³ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 49-1325.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 98-2713.

Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 165 str. 1 d., ikiteisminį tyrimą dėl karių daromų nusikaltimų gali atlikti Karo policija.⁵⁵

Karo policijos veiklą pagal kompetenciją prižiūri Generalinė inspekcija prie Krašto apsaugos ministerijos, kariuomenės vadas ir krašto apsaugos ministras.

Karo policiją sudaro štabo valdymo grupė, Paramos ir aprūpinimo būrys, Ikiteisminio tyrimo analizės ir metodikų rengimo skyrius, įgulos – Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno - bei personalo rezervas.⁵⁶

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 12 str. 1 d. nustatyta, kad už karių drausmę dalinyje yra atsakingas dalinio vadas, kurio vienas iš vadovavimo tikslų ir yra užtikrinti karių drausmę.⁵⁷

Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencines priemones įgyvendina dalinių vadai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2010 m. birželio 29 d. įsakyme Nr. V-700 „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos institucijų ar jų padalinių vadovų veiksmų, gavus informaciją apie kario padarytą administracinę teisės pažeidimą, nusikalstamą veiką ar įtarimus nusikalstama veika, tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatyta tvarka.

Dalinių vadai, gavę informaciją apie jiems pavaldžių karių padarytas galimai neteisėtas veikas, turi imtis priemonių (paskirti atsakingą karininką atlikti tarnybinį patikrinimą) aplinkybėms, ar nėra pažemintas kario vardas ar diskredituotos krašto apsaugos institucijos (Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 69 str.) išsiaiškinti.

Kai karo tarnybos santykių nepavyksta išspręsti kariams ir jų vadams tarpusavyje, pirmiausiai pagalbos galima ieškoti pačioje sistemoje. Pirmoji į pagalbą pasitelkiama institucija yra Generalinė inspekcija prie Krašto apsaugos ministerijos, kurios viena iš pagrindinių užduočių yra kontroliuoti valstybės saugumą, gynybą ir krašto apsaugos tarnybą bei karių teises reglamentuojančių įstatymų bei kitų norminių teisės aktų vykdymą krašto apsaugos sistemoje.⁵⁸

Taip pat Generalinė inspekcija kontroliuoja, kaip krašto apsaugos sistemoje yra vykdoma Lietuvos kariuomenės drausmės statute nustatyta drausminių nuobaudų kariams skyrimo, vykdymo bei apskaitos tvarka. Šį procesą minėta institucija atlieka inspektuodama ir tirdama karių drausmės skundus.

Generalinė inspekcija prie Krašto apsaugos ministerijos yra tiesiogiai pavaldi ir atskaitinga tik Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrui.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

⁵⁶ 1 priede yra pateiktas Lietuvos kariuomenės karo policijoje tarnaujančių karių skaičius ir pasiskirstymas pagal funkcijas.

⁵⁷ Lietuvos kariuomenės drausmės statutas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 51-1635; 2006, Nr. 17-603; 2011, Nr. 86-4154.

⁵⁸ Generalinės inspekcijos prie Krašto apsaugos ministerijos funkcijos pateiktos Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos internetiniame tinklapyje, adresu: < http://www.kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/ks/5.html?view=details > [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 10 d.].

Nors oficialūs duomenys gautiems skundams dėl drausmės pažeidimų tirti ir neatspindi realios statistikos, bet kelerių metų duomenys rodo, jog pasitikėjimas šia institucija yra stabilus.⁵⁹

Prie subjektų, tiriančių nusikaltimus ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, gali būti priskiriama ir Lietuvos Respublikos specialioji tarnyba, operatyvinės veiklos subjektas - Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos.

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos yra krašto apsaugos ministrui pavaldi žvalgybos, kontržvalgybos ir kitas funkcijas atliekanti krašto apsaugos sistemos institucija. Šios institucijos paskirtis yra stiprinti krašto apsaugos sistemos saugumą, taip pat Lietuvos valstybės gynybinę galią.

Ikikarinėje Lietuvoje žvalgybos skyrius buvo vadinamas Antruoju skyriumi, todėl, atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, padalinys irgi pavadintas Antruoju.

Departamento funkcijos tiriant nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje susijusios su karių ar krašto apsaugos sistemos tarnautojų rengiamų, daromų ar padarytų nusikalstamų veikų, taip pat nusikalstamų veikų, kuriomis siekiama sukelti grėsmę kariams ar krašto apsaugos sistemos tarnautojams, krašto apsaugos sistemos institucijoms, jų valdomam ar naudojamam turtui, saugomoms valstybės ar tarnybos paslaptims, tyrimu bei šių veikų užkardymu.⁶⁰

Įgyvendinant šias funkcijas Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos gali naudotis visomis operatyvinės veiklos subjektų teisėmis ir vykdyti operatyvinės veiklos subjektų pareigas.

Pagrindinis Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos uždavinys - vykdyti žvalgybą ir kontržvalgybą.⁶¹

Būtina pabrėžti, jog dėl šios organizacijos ypatingo uždarumo nepavyko gauti jokių oficialių statistinių duomenų dėl Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos atliktų nusikalstamų veikų ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje tyrimų bei veiklos ataskaitų analizuojamu 2009–2011 m. laikotarpiu.

Taip pat reikėtų pabrėžti, kad pagrindinė nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos sąlyga, kaip pagrindinis sprendinys dalykas, – kaip padaryti taip, kad nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje paplitimas nekeltų pavojaus pačios organizacijos

⁵⁹ 2 priede yra pateikti Generalinėje inspekcijoje prie Krašto apsaugos ministerijos registruotų skundų ir pranešimų „karštąja linija“ skaičiai 2009–2011 m.

⁶⁰ Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos funkcijos pateiktos Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos internetiniame tinklapyje, adresu: <http://www.kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/kas_institucijos_567/aotd_582/veikla_583.html> [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 12 d.].

⁶¹ Lietuvos Respublikos antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 92-4140) 8 str. 1 d.

funkcionavimui bei gyvybingumui ir praktikoje būtų kuo efektyviau pasinaudota prevenciniais nusikalstamumo mažinimo mechanizmais.

Bendriausia prasme sąvoka prevencija (lot. *praevenire* – pralenkti) aiškina kaip išankstinis kelio užkirtimas, užbėgimas už akių, ypač teisės normų pažeidimui.⁶²

Taip pat prevencija gali būti suprantama siaurąja ir plačiąja prasme. Plačiąja prasme prevencija – visa tai, kas padeda užtikrinti pozityvią kario socializaciją. Siaurąja prasme – specialios priemonių sistemos, padedančios išsiaiškinti ir šalinti negatyvius kario socializacijos veiksnius, sukūrimas ar poveikis kariams, susiduriantiems su socializacijos problemomis.

Nusikalstamumo prevencijos teorija susijusi su nusikalstamumo prognozavimo problema, su prevencijos priemonių planavimu ir socialiniu lygiu bei atskirų socialinių struktūrų lygiu.⁶³

Nacionalinėje nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programoje nusikalstamumo prevencijos sąvoka apibrėžiama kaip „poveikio nusikalstamumui priemonė, kuria siekiama užkirsti kelią nusikaltimams, nustatant ir pašalinant bendrąsias nusikaltimų priežastis bei sąlygas, taip pat individualiai veikiant asmenis, kurie linkę daryti nusikaltimus ar ateityje gali tapti nusikaltėliais arba nusikaltimų aukomis.“⁶⁴

Nusikalstamumo problema Lietuvos kariuomenėje nėra tokia opi, kaip drausmės pažeidimų, nes asmenys (kariai), kurie yra linkę nusikalsti ir kuriems reikalinga sistemingai taikyti nusikalstamumo prevencijos priemones, Lietuvos kariuomenėje nėra pageidaujami.

Svarbu atkreipti dėmesį ne tik į nusikaltimus, bet ir į drausminius nusižengimus. Užkardžius drausmės pažeidimus, taip pat bus atlikta ir nusikalstamumo kariuomenėje prevencija. Todėl Lietuvos kariuomenės drausmės statusas yra ilgalaikis ir svarus karių teisės pažeidimų prevencijos instrumentas.⁶⁵

Remiantis Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 1 str. 1 p., šio Statuto viena iš pagrindinių paskirčių yra tam tikrų sąlygų karių drausmės pažeidimų prevencijos ir karių drausmės stiprinimo užtikrinimas.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 12 str. dispozicija sako, kad kiekvienas vadas (viršininkas) asmeniškai privalo užtikrinti, kad jam pavaldūs kariai laikytųsi karių drausmės, o sužinojęs apie daromą ar padarytą karių drausmės pažeidimą, imtis visų teisinių priemonių šių veikų užkardymui ir žalingų pasekmių panaikinimui.

⁶² Tarptautinių žodžių žodynas / sud. Mackevičienė A. Vilnius: UAB „Gimtinė“, 2004. P. 600.

⁶³ Kriminologija. Vadovėlis / Moksliniai redaktoriai - G. Babachinaitė, A. Kiškis. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2010. P. 18.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“.

⁶⁵ Lietuvos kariuomenės drausmės statusas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 51-1635; 2006, Nr. 17-603; 2011, Nr. 86-4154.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 13 str. nuostatos apibrėžia prevencinių priemonių drausmės pažeidimams užkardyti taikymo sferą.

Vado (viršininko) teisės drausmei užtikrinti yra šios:

- 1) reikalauti nutraukti neteisėtus veiksmus;
- 2) sulaikyti karius;
- 3) skirti drausmines nuobaudas ar kitas Statute numatytas poveikio priemones;
- 4) teisės aktų nustatyta tvarka nušalinti nuo pareigų karius, įtariamus padarius drausmės pažeidimų;
- 5) tikrinti karių ir kitų asmenų, kurie yra karinėje teritorijoje, į ją atvyksta ar iš jos išvyksta, dokumentus, bagažą, karines ir kitas transporto priemones ir transporto priemonių dokumentus;
- 6) nušalinti nuo transporto priemonių vairavimo karius, neturinčius teisės vairuoti transporto priemones, taip pat įtarus, kad karys yra apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 15 str. yra išskiriamos ir kitokio poveikio prevencinės priemonės daromiems ar galimiems drausmės pažeidimams užkirsti: įspėjimas bei papildomi kovinio rengimo pratimai.

Kitokio poveikio prevencinių priemonių pagrindinis tikslas yra ugdyti karių atsakomybę, įgūdžius ir valią bei užkirsti kelią galimiems drausmės pažeidimams.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 120 str. nurodant kardomųjų priemonių rūšis kaip kardomoji priemonė kariui išskiriama ir karinio dalinio, kuriame jis tarnauja, vadovybės stebėjimas.⁶⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 137 str. *Karinio dalinio vadovybės stebėjimas* detalizuojama ši kardomojo poveikio priemonė įtariamam kariui.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad teisiniu požiūriu kelio užkirtimas nusikalstamai veikai ar drausmės pažeidimams ne visada aiškinamas negatyviai, kaip draudimas.

Kelias negatyviems visuomenės reiškiniams (nusikalstamumui) gali būti užkertamas ne vien draudimais, bet didinant bei gilinant socialines kompetencijas.⁶⁷ Šiam tikslui pasiekti dėmesį reikia koncentruoti į tam tikrų žinių suteikimą kariui ir ugdymą įgūdžių, reikalingų tam, kad karys gebėtų išvengti sudėtingų situacijų ir turėtų tam tikrą atsparumą sunkumams.

Karių švietimas ir informavimas yra viena iš nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos priemonių, kuria siekiama ne tik puoselėti kario dorovę, bet ir ugdyti jo

⁶⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

⁶⁷ Jurevičiūtė K. Teisinis švietimas – antrinės vaikų viktimizacijos prevencija: magistrinio baigiamasis darbas: teisė/MRU. Vilnius, 2010. P. 31

pilietiškumą, taip pat užtikrinti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos tikslų įgyvendinimą.

Teorine prasme yra trys nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos grandys:

1) ankstyvoji nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija – priemonės nukreiptos į veiksnius, kurie yra dar ganėtinai toli nuo nusikalstamų veikų ar drausmės pažeidimų. Ši prevencija gali būti taikoma įvairių auklėjimo metodų pavidalu;

2) recidyvo nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija orientuota į rizikos grupės karius, tai yra į tuos karius, kurie yra linkę nusikalsti (bet tada kyla klausimas, kam tokie kariai iš viso reikalingi Lietuvos kariuomenei);

3) resocializacija, kaip nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija, - paradigma, orientuota į siekimą atitraukti karį nuo neįstatymiškos veikos ne per bausmę ar izoliaciją, o per laiku suteiktą pagalbą (efektyvų poveikį ir priežiūrą).

Kaip ankstyvosios nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos pavyzdį būtų galima paminėti ir kariams skirtuose kariniuose leidiniuose Lietuvos kariuomenės Karo policijos skelbiamą informaciją dėl atsakomybės už tam tikras veikas.

Viena iš Karo policijos skelbiamų informacijų buvo tokia, kad karių atsakomybė gali kilti pažeidus elgesio su ginklais ir šaudmenimis taisykles.

Net imitaciniai šoviniai (šūvio metu imituojantys garsą ir atatrąką, tačiau neužtaisyti sviediniu ar sprogstamuoju užtaisu) priskiriami tai pačiai kategorijai kaip ir ginklas, su kuriuo naudojami šie šaudmenys. Tokių šaudmenų, neturint leidimo, gaminimas, įgijimas, laikymas, nešiojimas, gabenimas ar realizavimas, taip pat netinkamas šaudmenų apsaugos tvarkymas asmeniui užtraukia baudžiamąją atsakomybę.⁶⁸

Vykdamt ankstyvąją ir recidyvo nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevenciją Lietuvos kariuomenėje, Karo policija, remiantis 2011 m. Lietuvos kariuomenės Karo policijos standartinių veiklos procedūrų VIII sk. 6 d. nuostatomis, vykdo keturių tipų patrulius:

- 1) nusikaltimų prevencijos;
- 2) viešosios tvarkos palaikymo;
- 3) karių drausmės ir karinės tvarkos palaikymo;
- 4) karinio transporto priemonių eismo saugumo užtikrinimo.⁶⁹

⁶⁸ Krašto apsauga. 2011, Nr. 12 (211). Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. Vilnius, P. 22.

⁶⁹ Lietuvos kariuomenės Karo policijos standartinės veiklos procedūros. Lietuvos kariuomenės Karo policijos vado 2011 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. V-523.

Nusikaltimų prevencijos patrulis skirtas tikrinti patalpas, esančias karinėse teritorijose; transporto priemones bei jose esančius asmenis ir jų turimus daiktus; karius, grįžtančius iš užsienio; vykdyti karių paiešką.

Viešosios tvarkos palaikymo patrulis yra skirtas palaikyti karių drausmę ir viešąją tvarką per masinius renginius; apsaugoti viešas vietas, rezervuotas kariuomenės reikmėms.

Karių drausmės ir karinės tvarkos palaikymo patrulis vykdo teisės aktų laikymosi kontrolę, tikrina karinėse teritorijose esančių budėjimų vietas ir reaguoja į nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus krašto apsaugos sistemoje.

Karinio transporto priemonių eismo saugumo užtikrinimo patrulis vykdo karinio transporto, vairuotojų ir jų dokumentacijos tikrinimą; transporto priemonių greičio kontrolę karinėse teritorijose ir jų prieigose; karinio transporto priemonių eismo reguliavimą bei palydą, taip pat užtikrina Lietuvos kariuomenei priklausančių transporto priemonių naudojimo kontrolę.

Kaip viena iš prevencinių priemonių nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje užkardymui, kurią taiko Karo policijos patrulis, – stebėjimas ir informacijos rinkimas apie numatomas tendencijas ir kitus veiksnius, galinčius turėti įtakos drausmės ir teisės pažeidimams krašto apsaugos sistemos institucijose ir jų karinėse teritorijose.

Galima būtų daryti nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje prevencinio modelio prognozes ateičiai. Iš esmės, jei bus iš anksto užkirstas kelias nusikalstamoms veikoms kariuomenėje, tai bus sudaryta didesnė galimybė sumažinti nusikalstamumą ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje dabar ir ateityje.

Toliau trumpai aptariamas galbūt ateities nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje užkardymo modelis – kariniai teismai (tribunolai).

Remiantis Konstitucija, – teisingumą įgyvendina teismai, taigi ir įstatymai, kurie padeda įgyvendinti teisingumą Lietuvoje, vienaip ar kitaip yra susiję su Konstitucijos deleguota valdžia teismams. Nors Konstitucija ir neišskiria karinių teismų, kaip vienos iš teismų rūšių Lietuvoje, bet *inter alia* ir nepanaikina jų atsiradimo galimybės.

Kariniai teismai egzistuoja dalyje NATO šalių (ypač išplėta Jungtinėse Amerikos Valstijose), nes kariai yra ypatingų teisės normų, reguliuojančių karinius santykius, subjektai. Kai pažeidžiamos šios teisės normos, kyla karinės teisenos kariniuose teismuose inicijavimas.

Dažniausiai pasitaikančios karinio teismo proceso rūšys, žinomos kaip karo teismai ir turintys skirtingas funkcijas sprendžiant bylas, yra šios:⁷⁰

⁷⁰ Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenės svetainė. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.military.com/benefits/content/military-legal-matters/courts-martial-explained.html>>

- *karo teismai*, kurie sprendžia bylas, susijusias su dauguma nusikaltimų rūšių, ir neperžengdami savo kompetencijos ribų gali skirti įkalinimą kariams ilgesniam kaip 30 dienų laikotarpiui;

- *specialieji karo teismai* nagrinėja sudėtingesnes bylas ir gali skirti ilgesnę kaip 1 metų įkalinimo bausmę;

- *bendrosios kompetencijos karo teismai* nagrinėja ypač sudėtingas bylas.

Analizuojant šių karinių teismų bausmių praktiką, pažymėtina, kad nuosprendžio už nusikalstamas veikas ar drausmės pažeidimus kariuomenėje griežtumas yra neabejotinai didesnis nei civilinių teismų. Galimi labai įvairūs karinio teismo nuosprendžiai, pavyzdžiui:

- 1) įkalinimas;
- 2) gėdingas pašalinimas iš karinės tarnybos;
- 3) karinių privilegijų, įskaitant ir karinę pensiją, praradimas;
- 4) didelės baudos;
- 5) apribotos galimybės įsidarbinti;
- 6) teisės įgyti (turėti) kovinį ginklą (-us) netekimas;
- 7) balsavimo teisės praradimas.

Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje ateities prevencinis modelis galėtų taip pat būti panašus į tą, kurį pasiūlė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija.⁷¹

Internete galėtų būti viešinami visi karių padaryti tarnybiniai (drausminiai) nusižengimai. Šiuo metu valstybės institucijų bei įstaigų (Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos) interneto svetainėse privaloma skelbti tik informaciją apie nustatytus šiurkščius tarnybinius nusižengimus ir už juos skirtas galiojančias tarnybines nuobaudas. Remiantis šiuo siūlymu, skirtų tarnybinių nuobaudų skelbimas padėtų užtikrinti skaidresnę ir atviresnę valstybės tarnautojų (šiuo atveju – karių) veiklą.

Galima būtų tikėtis, jog visuomenės susidomėjimas, kaip kariai atlieka savo pareigas, padidintų karių asmeninę moralinę atsakomybę už savo veiklą ir padėtų išsaugoti reputaciją tiek visuomenės, tiek ir kolegų akyse. Be to, manoma, kad informacijos apie tarnybinius (drausminius) nusižengimus ir paskirtas tarnybines (drausmines) nuobaudas skelbimas kariams turėtų prevencinį poveikį, dėl to būtų padaroma mažiau tarnybinių (drausminių) nusižengimų.

Apibendrinant šį skyrių, galima pažymėti, kad nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos procese dalyvauja tokios Lietuvos kariuomenės institucijos, kaip Lietuvos kariuomenės

⁷¹ Publikacija internete: VRM siūlo viešinti visus tarnybinius nusižengimus ir paskatinimus. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vrm-siulo-internete-viesinti-visus-tarnybinius-nusizengimus-ir-paskatinimus.d?id=50992431>>

Karo policija, Generalinė inspekcija prie Krašto apsaugos ministerijos ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos.

Be jau minėtų institucijų, ypač svarbų vaidmenį nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos srityje vaidina Lietuvos kariuomenės dalinių vadai, kurie vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2010 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. V-700 inicijuoja tarnybinius patikrinimus dėl jiems pavaldžių karių veiksmų, galėjusių pažeminti kario vardą ar diskredituoti krašto apsaugos sistemos institucijas.

Institucijos, tiriančios nusikalstamas veikas ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, vadovaujasi personaliniu aspektu – galimybe, o juridinis aspektas leidžia šią galimybę paversti būtinybe.

Reikia pripažinti, kad nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje rodikliai yra kruopščiai analizuojami, vertinami, daromos išvados ir priimami atitinkami sprendimai. Tai atlieka anksčiau minėti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos subjektai Lietuvos kariuomenėje.

Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencija gali būti suprantama dvejopai: tiek siaurąja, tiek ir plačiąja prasmėmis.

Siaurąja prasme nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija Lietuvos kariuomenėje – tai priemonių spektras, padedantis išsiaiškinti negatyvius kario socializacijos veiksnius. Tuo tarpu plačiąja prasme nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija Lietuvos kariuomenėje yra visa tai, kas padeda užtikrinti tinkamą kario socializaciją.

Teorine prasme yra trys nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos grandys: 1) ankstyvoji nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija; 2) recidyvo nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija; 3) resocializacija, kaip nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija.

Norint, kad nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencija Lietuvos kariuomenėje veiktų, būtina atsižvelgti į daugumą faktorių: organizuoti efektyvų nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos subjektų darbą, mokyti karius, steigti specializuotus karinius tribunolus, viešinti informaciją apie karių daromus drausmės pažeidimus.

Taip pat būtina taikyti tokią prevenciją, kuri nebūtų išimtinai tik prievartinė (veikianti tik padarinius), o būtina atsižvelgti į nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų atsiradimo priežastis Lietuvos kariuomenėje. Yra būtina kompleksinė prevencija.

3. REGISTRUOTŲ NUSIKALTIMŲ KRAŠTO APSAUGOS TARNYBAI, LIETUVOS KARIUOMENĖS DRAUSMĖS STATUTO PAŽEIDIMŲ KRIMINOLOGINĖ ANALIZĖ 2009–2011 M.

3.1. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo Lietuvos kariuomenėje lygis, būklė ir dinamika 2009–2011 m.

Nusikalstamumas ir drausmės pažeidimai Lietuvos kariuomenėje, kaip socialinis reiškinys, yra visos visuomenės, o ne tik kariuomenės problema, kuri yra būdinga visų be išimties pasaulio šalių kariuomenėms.

Nusikaltimai ir drausmės pažeidimai kariuomenėje byloja apie disfunkcinius procesus visuomenėje, kurios dalis ir yra kariuomenė.⁷² Tai lyg lakmuso popierėlis, parodantis, kokia yra tikroji padėtis kariuomenėje, kokios vertybės plinta visoje krašto apsaugos sistemoje.

Šios neigiamos veikos atskleidžia kariuomenėje vykstančius negatyvius procesus ir karinės drausmės trūkumus. Tokie procesai yra įvaizdžio visuomenėje bei tarptautinėje bendruomenėje formavimo priemonė, visuomenės veidrodis bei tam tikras kariuomenės pozicijos valstybėje nustatymas.

Kaip teigia A. Dobryninas ir V. Gaidys, negatyvūs procesai, vykstantys visuomenėje, kuriuos sąlygoja nusikalstamumas, byloja apie pažeistą visuomenės narių solidarumą bei vertybių orientacijų krizę.⁷³

Ypač jautri problema yra nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje vertinamasis pobūdis. Tuo labiau, kad nusikalstamumas Lietuvos kariuomenėje vertinamas baudžiamosios teisės aspektais ir tai reiškia, kad nei administracinė, nei civilinė, o tuo labiau drausminė atsakomybė nenumato kariui tokių teisinių pasekmių, kokias numato baudžiamoji teisė.

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje, remiantis atliktu tyrimu, bus analizuojama karių nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų būklė, paplitimo lygis ir dinamika Lietuvos kariuomenėje.⁷⁴

Taip pat bus aptartos nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje paplitimo priežastys.

⁷² A. Dobryninas, V. Gaidys. Ar saugi Lietuvos visuomenė? Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Vilnius, 2004. P. 7.

⁷³ A. Dobryninas, V. Gaidys. Ar saugi Lietuvos visuomenė? Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Vilnius, 2004. P. 7.

⁷⁴ Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje dinamika yra kompleksinis kiekybinis ir kokybinis šių veikų rodiklis, atspindintis nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kitimą laiko atžvilgiu.

Teoriniai teiginiai ir empiriniai duomenys bus dėstomi kartu, nagrinėjant atskirus šios dalies klausimus bei sprendžiant iškeltus magistro baigiamojo darbo uždavinius.

Nors tokio pobūdžio tyrimams reikalingas ilgesnis laikotarpis, bet šis atliktas tyrimas apėmė tik 3 metų laikotarpį, būtent tą kokybinių faktorių, kurio atskaitos tašku paimta profesiniu pagrindu komplektuojamos karo tarnybos įvedimo data.

Kriminogeninės situacijos kontrolė, nusikalstamų veikų bei drausmės pažeidimų prevencinių priemonių formavimas, atitinkamų institucijų, tiriančių nusikalstamas veikas ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, kryptingos veiklos organizavimas, tiesiogiai priklauso nuo turimų duomenų apie nusikalstamumo ar drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje būklę, lygį, struktūrą bei šių veikų kitimo tendencijas.

Lyginant nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo lygį Lietuvos kariuomenėje, reikia atminti, kad skirtingo laikotarpio visuomenės, besiremamos savo istorine raida, politine, socialine – ekonomine, teisine sistema, kultūriniais bei kitais ypatumais, skirtingai interpretuoja ir nusikalstamumo bei drausmės pažeidimų kariuomenėje sąvokas, taip pat ir šias veikas.

Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai rūšinis objektas – įstatymuose reglamentuota krašto apsaugos tarnybos atlikimo tvarka, o subjektas - karys. Toks pat yra ir drausmės pažeidimų rūšinis objektas.

Situacijos analizė leidžia daryti išvadas, kad analizuojamuoju laikotarpiu registruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai skaičius kas metai mažėjo. Taip pat mažėjo ir registruotų drausmės pažeidimų skaičius.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad 2009 m. užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai buvo 27. 2010 m. šis skaičius sumažėjo iki 20, o 2011 m. – iki 15 arba beveik dvigubai mažiau nei 2009 m.

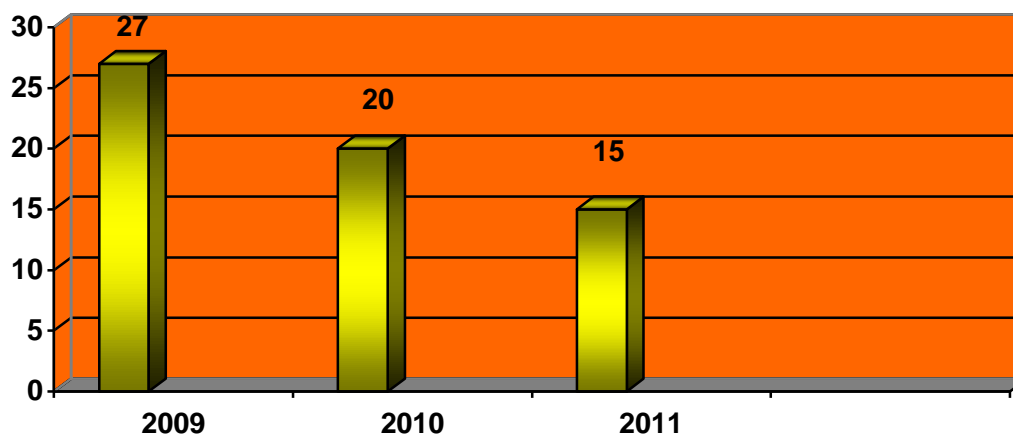
Kalbant apie užregistruotų drausmės pažeidimų skaičių, taip pat pastebima, kad šių veikų skaičius smarkiai mažėjo.

2009 m. užregistruoti 507 drausmės pažeidimų atvejai. 2010 m. užregistruotų drausmės pažeidimų skaičius sumažėjo iki 312 arba buvo 39 proc. mažesnis nei 2009 m. 2011 m. drausmės pažeidimų atvejų užregistruota perpus mažiau nei 2009 m. – tik 242 arba 53 proc. mažiau nei 2009 m., taip pat 24 proc. mažiau nei 2010 m.

Tokį nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai ir drausmės pažeidimų skaičiaus mažėjimą galima paaiškinti bendru karių skaičiaus mažėjimu, perėjimu prie profesiniu pagrindu formuojamos Lietuvos kariuomenės, taip atsisakant šauktinių karių.

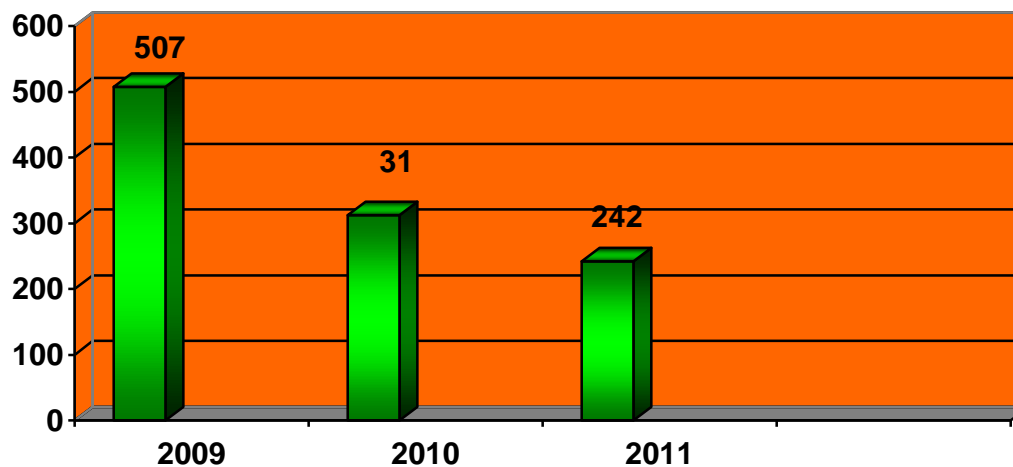
Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad atėjus ekonominiam sunkmečiui, tarnaujantys asmenys (kariai) pradėjo labiau vertinti tai, ką turi (darbo vietą).

Registruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai dinamiką 2009–2011 m. galima pamatyti 1 pav.

1 pav. Registruotų nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai dinamika 2009–2011 m.⁷⁵

Registruotų drausmės pažeidimų paplitimas 2009–2011 m. pavaizduotas 2 pav.

2 pav. Registruotų drausmės pažeidimų dinamika 2009–2011 m.⁷⁶

Reikia pastebėti, kad registruotų nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai bei drausmės pažeidimų santykis išlieka panašus. 2009 m. vienam registruotam nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai atvejui teko 19 registruotų drausmės pažeidimų, 2010 ir 2011 metais po 16.

⁷⁵ 1 pav. sudarytas remiantis 7 priede pateiktais duomenimis.

⁷⁶ 2 pav. sudarytas remiantis 4 priede pateiktais duomenimis.

Analizuojamuoju laikotarpiu daugiausiai užregistruotų nusikalstamų veikų padaryta pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322 str. (savavališkas pasišalinimas) – 26 atvejai (2009 ir 2010 m. po 9, 2011 m. – 8), taip pat pagal 323 str. (dezertyravimas) – 22 atvejai (2009 m. – 10, 2010 m. – 8 ir 2011 m. – 4).

Toliau eina kario terorizavimas (320 str.) – 7 atvejai (2009 m. – 6 ir 2010 m. – 1), krašto apsaugos turto praradimas (324 str.) – 4 (2009 m. – 2 ir 2011 m. – 2) ir po vieną atvejį – 2011 m. smurto veiksmai prieš pavaldinį (319 str.), 2010 m. įsakymo nevykdymas (317 str.) bei 2010 m. grasinimas vadui ar smurtas prieš jį (318 str.).

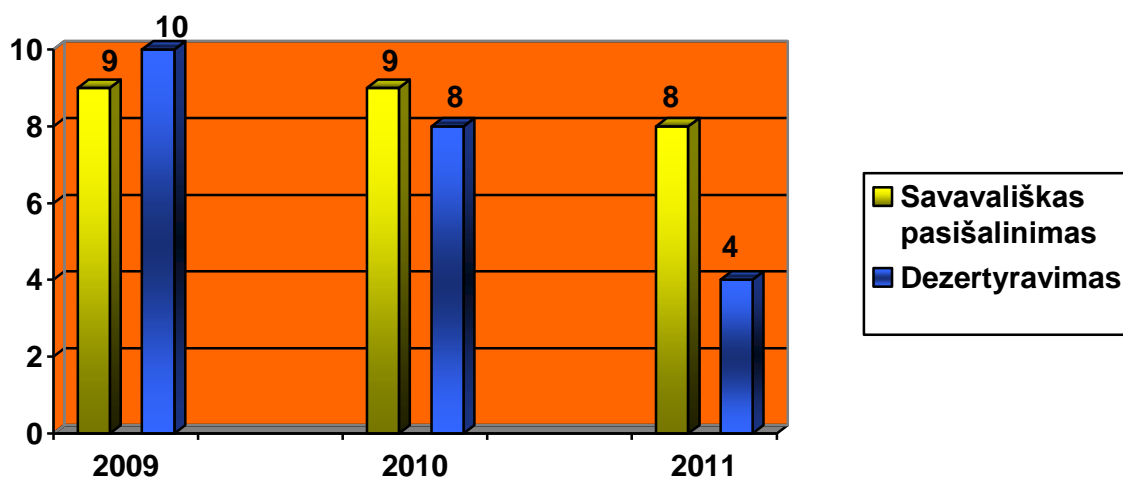
Užregistruoto savavališko pasišalinimo atvejų skaičius išliko stabilus visą analizuojamąjį laikotarpį: 2009 m. - 9, 2010 m. - 9 ir 2011 m. - 8.

Užregistruotų dezertyravimo atvejų 2011 m. sumažėjo daugiau kaip perpus, lyginant su 2009 m. 2009 m. tokių atvejų buvo 10, 2010 m. – 8, 2011 m. – 4.

Reikėtų pastebėti, kad dezertyravimas (323 str.) buvo būdingesni šauktiniams, tai rodo ir 2009 m. skaičiai, kai paskutiniai šauktiniai baigė atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą.

Savavališkas pasišalinimas (322 str.) būdingesni profesinės karo tarnybos kariams (laiku neatvyksta į tarnybą ir panašiai).

Registruotų savavališko pasišalinimo ir dezertyravimo atvejų dinamiką 2009–2011 m. galima grafiškai pamatyti 3 pav.

3 pav. Registruotų savavališko pasišalinimo ir dezertyravimo atvejų dinamika 2009–2011 m.⁷⁷

Kario terorizavimo (320 str.) atvejų sumažėjo analizuojamuoju laikotarpiu. 2009 m. buvo užregistruoti 6 tokie atvejai, 2010 m. – 1 ir 2011 m. neužregistruotas nei vienas toks atvejis.

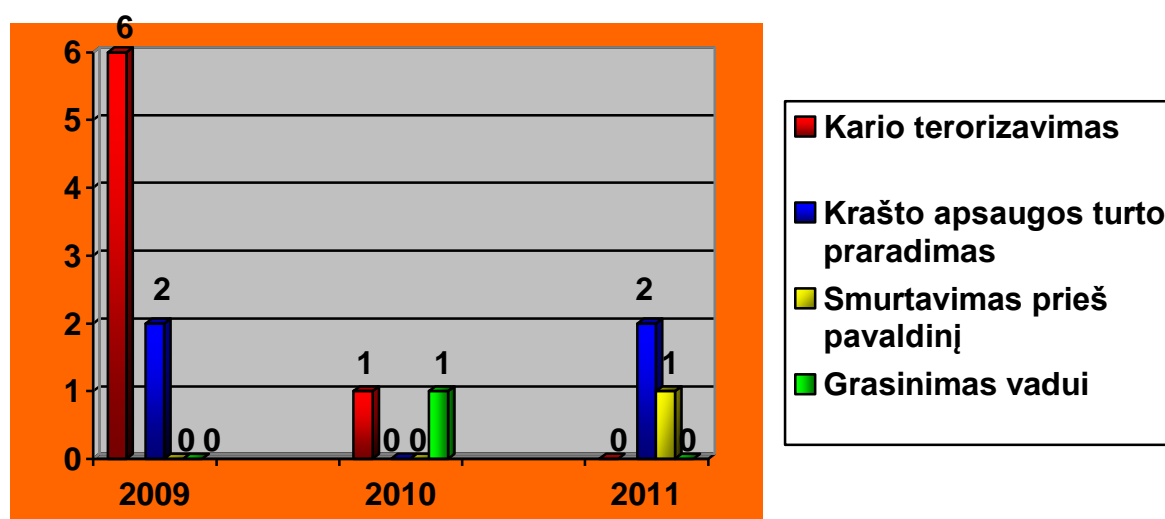
⁷⁷ 3 pav. sudarytas remiantis 7 priede pateiktais duomenimis.

Tai galima paaiškinti tuo, kad dar 2009 m. paskutiniai šauktiniai baigė atlikti privalomąją tarnybą, o 2010 m. karinė tarnyba Lietuvos kariuomenėje buvo formuojama tik profesiniu pagrindu. Kario terorizavimo veiksmai būdingesni šauktiniams kariams, tarpusavyje neteisiniu keliu sprendžiantiems įvairius nesutarimus.

Krašto apsaugos turto praradimo (324 str.) atvejų – 2009 m. užregistruota – 2, 2010 m. neužregistruota tokių atvejų ir 2011 m., kaip ir 2009 m. – 2 užregistruoti atvejai.

Tolesnės nusikalstamos veikos krašto apsaugos tarnybai pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 319 (smurto veiksmai prieš pavaldinį), 317 (įsakymo nevykdymas) ir 318 (grasinimas vadui ar smurtas prieš jį) straipsnius šiai analizei neturi svarbios reikšmės, nes fiksuoti tik pavieniai, atsitiktiniai tokių veikų pasireiškimo atvejai. 2010 m. užregistruota po vieną nusikalstamų veikų atvejį pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 317 ir 318 straipsnius, 2011 m. vienas nusikalstamos veikos atvejis pagal to paties kodekso 319 str.

Kitų nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai pasireiškimo dinamika 2009–2011 m. grafiškai pavaizduota 4 pav.

4 pav. Kitų nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai dinamika 2009–2011 m.⁷⁸

Aptariant registruotų drausmės pažeidimų dinamiką 2009–2011 m., reikėtų pastebėti, kad daugiausia drausmės pažeidimų buvo padaryta pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 75 str. (tarnybos pareigų neatlikimas) – 530 registruotų atvejų, 72 str. (savavališkas pasišalinimas) – 155, 67 str. (buvimas tarnybos vietoje apsvaigus) – 74 ir 84 str. (dokumento praradimas ar sugadinimas) – 70.

⁷⁸ 4 pav. sudarytas remiantis 7 priede pateiktais duomenimis.

Visi čia išvardyti drausmės pažeidimai sudaro 78 proc. visų registruotų drausmės pažeidimų atvejų 2009–2011 m.

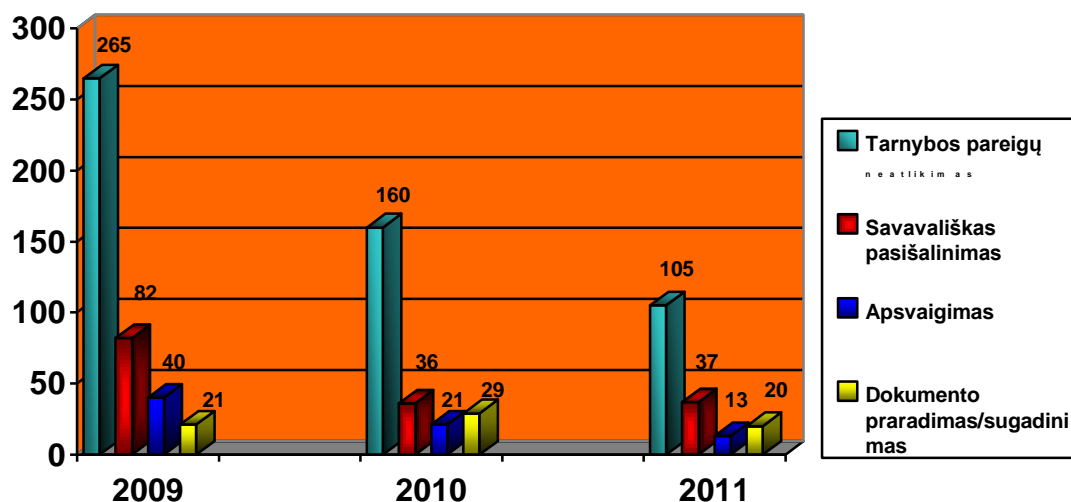
Analizuojant anksčiau aptartų drausmės pažeidimų dinamiką 2009–2011 m., reikėtų pastebėti, kad visų šių registruotų drausmės pažeidimų skaičius turėjo mažėjimo tendenciją.

Tarnybos pareigų neatlikimo (75 str.) atvejų 2009 m. buvo 265. 2010 m. tokių registruotų atvejų sumažėjo 40 proc. ir siekė 160, o 2011 m. - 35 proc. mažiau nei 2010 m. ir sudarė 105 registruotus atvejus. Savavališko pasišalinimo (72 str.) atvejų 2009 m. užregistruota 82, 2010 m. - 36 (57 proc. mažiau nei 2009 m.), o 2011 m. – 37.

Buvimo tarnybos vietoje apsvaigus (67 str.) atvejų 2009 m. užregistruota 40, 2010 m. – 21, taigi beveik perpus mažiau nei 2009 m. ir 2011 m. – 13. Dokumentų praradimo ar sugadinimo (84 str.) atvejų 2009 m. užregistruota 21, 2010 m. šiek tiek daugiau – 29, 2011 m. mažiausiai – 20.

Šioje vietoje reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad svarbiausi kiekybiniai registruotų drausmės pažeidimų pokyčiai yra susiję su karių skaičiaus mažėjimu, šauktinių karių atsisakymu bei bendromis krašto apsaugos sistemos institucijų pertvarkomis.

Drausmės pažeidimų pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 67, 72, 75 ir 84 straipsnius dinamiką 2009–2011 m. galima grafiškai pavaizduoti 5 pav.

5 pav. Drausmės pažeidimų pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 67, 72, 75 ir 84 str. dinamiką 2009–2011 m.⁷⁹

Likusieji registruoti drausmės pažeidimai sudaro 22 proc. visų registruotų drausmės pažeidimų atvejų. Tarp daugiausia pasitaikančių registruotų drausmės pažeidimų 2009 – 2011 m. yra kario vardo

⁷⁹ 5 pav. sudarytas remiantis 4 priede pateiktais duomenimis.

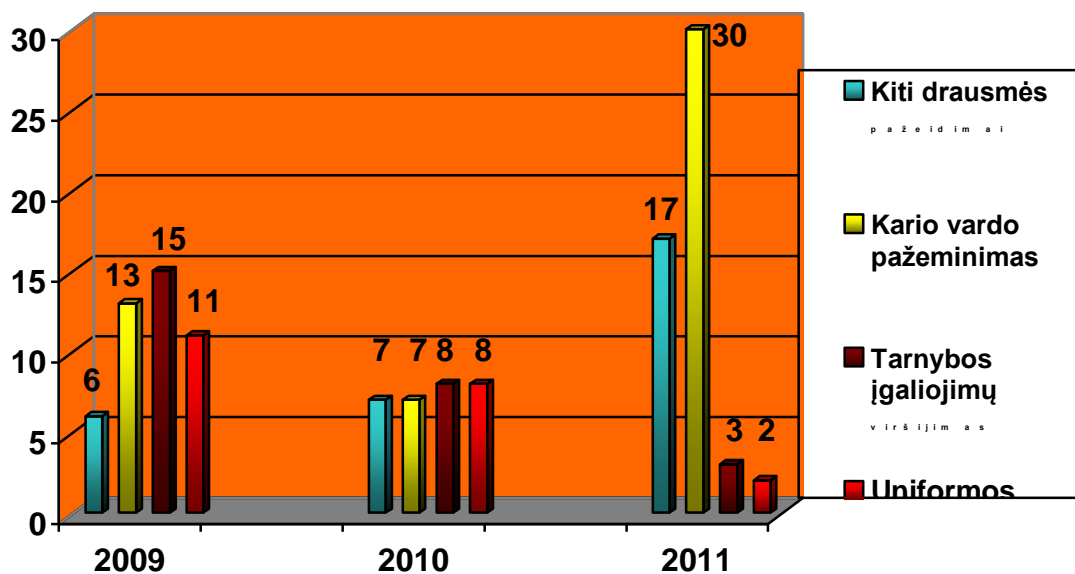
pažeminimas (69 str.) - 50 registruotų atvejų 92009 m. – 13, 2010 m. – 7 ir 2011 m. – 30), tarnybos įgaliojimų viršijimas (76 str.) – 26 (2009 m. – 15, 2010 m. – 8 ir 2011 m. – 3), uniformos dėvėjimo taisyklių pažeidimai (92 str.) – 21 (2009 m. – 11, 2010 m. – 8 ir 2011 m. – 2). Kitų drausmės pažeidimo atvejų yra užregistruota gerokai mažiau (2009 m. – 6, 2010 m. – 7 ir 2011 m. – 17).

Reikėtų atkreipti dėmesį į kario vardo pažeminimo ar krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimo atvejus. 2009 m. registruota 13 tokių pažeidimų, 2010 m. - 7 ir 2011 m. - 30. Čia svarbus vienas dalykas, kad tokių drausmės pažeidimų didėjimą reikėtų aiškinti remiantis visai kitomis priežastimis, nei karių skaičiaus didėjimas ar mažėjimas, šauktinių karių buvimas ar nebuvimas.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 69 str. kaip tik ir orientuotas į karius profesionalus, kurie būdami ne tarnyboje turi nuolat elgtis tinkamai ir būti pavyzdžiu kitiems asmenims.

Padidėjusį registruotų kario vardo pažeminimo ar krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimo atvejų skaičių reikėtų aiškinti atsižvelgiant į bendrąsias valstybėje (visuomenėje) vykstančių įvykių tendencijas,⁸⁰ dėl kurių institucijos pradėjo aktyviau tirti galimus tokius pažeidimus ir jų neslėpti, t. y. bet kokiomis sąlygomis neginti „kario munduro“.

Drausmės pažeidimų pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 69, 76, 92 ir kitus straipsnius dinamiką 2009–2011 m. galima grafiškai pavaizduoti 6 pav.

6 pav. Drausmės pažeidimų pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 69, 76, 92 ir kitus straipsnius dinamika 2009–2011 m.⁸¹

⁸⁰ Šioje vietoje reikėtų prisiminti neblaivių pareigūnų sukeltus eismo įvykius, kurių metu žuvo arba buvo sužeisti nekalti žmonės bei tą rezonansą, kurį tokie netinkami (net ir nusikalstami) pareigūnų poelgiai sukėlė visuomenėje bei valdžios struktūrose (turėjo atsistatydinti aukšti policijos pareigūnai ir panašiai).

⁸¹ 6 pav. sudarytas remiantis 4 priede pateiktais duomenimis.

Analizuojant Lietuvos kariuomenės Karo policijos Ikiteisminio tyrimo skyriaus pateiktus duomenis, galima daryti išvadą, kad nuteistų asmenų už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus krašto apsaugai skaičius per analizuojamąjį laikotarpį (2009–2011 m.) sumažėjo.

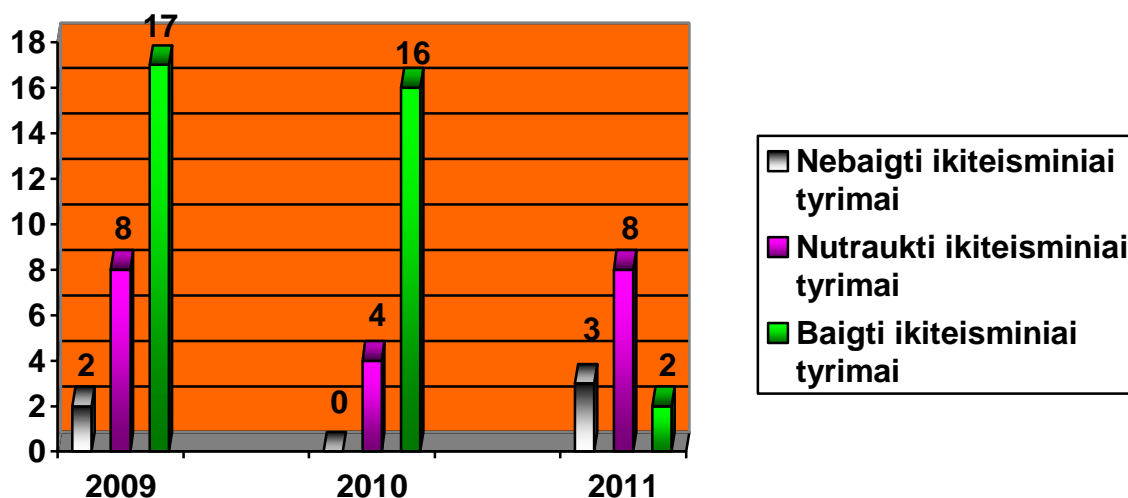
2009 m. buvo nuteista 17 asmenų, 2010 m. - 16 ir 2011 m. - 2. Per analizuojamąjį laikotarpį šis skaičius 2011 m. sumažėjo aštuonis kartus. Dažniausiai teismai kariams skyrė su laisvės atėmimu susijusią bausmę, dažnai atidedant bausmės vykdymą.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad, 2009 m. iš viso buvo pradėti (įskaitant nebaigtus, nutrauktus ir baigtus ikiteisminius tyrimus) 27 ikiteisminiai tyrimai, 2010 m. - 20, 2011 m. – 13.

Būtina pastebėti, kad nutrauktų ikiteisminių tyrimų dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai skaičius išliko panašus visą analizuojamąjį laikotarpį. 2009 m. buvo nutraukti 8 ikiteisminiai tyrimai, 2010 m. – 4, o 2011 m., kaip ir 2009 m. - 8.

Analizuojamuoju laikotarpiu iš viso buvo pradėti ir nebaigti 5 ikiteisminiai tyrimai dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai: 2009 m. 1 nebaigtas ikiteisminis tyrimas, 1 asmuo paieškomas, o 2011 m. nebaigti 3 ikiteisminiai tyrimai.

Padėtį dėl užbaigtų, nutrauktų ir nebaigtų ikiteisminių tyrimų dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai 2009–2011 m. laikotarpiu grafiškai galima pavaizduoti 7 pav.

7 pav. Ikiteisminiai tyrimai dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai 2009–2011 m.⁸²

Analizuojant Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus pateiktus duomenis, galima daryti

⁸² 7 pav. sudarytas remiantis 3 priede pateiktais duomenimis.

išvadą, kad kariams, padariusiems drausmės pažeidimus 2009–2011 m. laikotarpiu, dažniausia buvo skiriamos tokios tarnybinės nuobaudos: 1) papeikimas – 429, 2) tarnybinio atlyginimo sumažinimas – 368, 3) atleidimas iš tarnybos – 77, 4) uždraudimas išeiti iš tarnybos vietos – 53, 5) stipendijos sumažinimas – 34, 6) įspėjimas – 29.

Iš viso analizuojamuoju laikotarpiu buvo skirta 1061 tarnybinė nuobauda.

Analizuojamuoju laikotarpiu šių skirtų tarnybinių nuobaudų skaičius mažėjo:

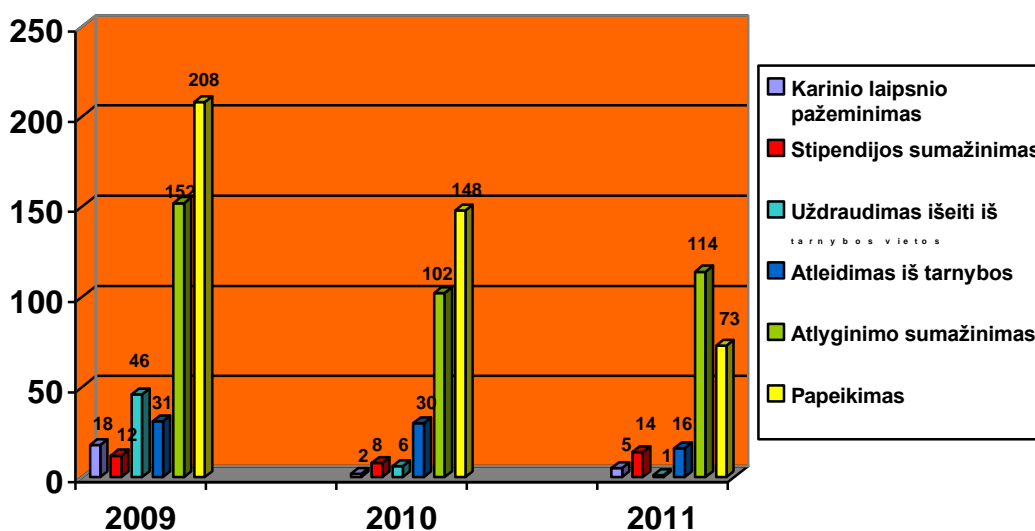
- 1) papeikimas: 2009 m. – 208, 2010 m. – 148, 2011 m. – 73;
- 2) atleidimas iš tarnybos: 2009 m. – 31, 2010 m. – 30, 2011 m. – 16;
- 3) uždraudimas išeiti iš tarnybos vietos: 2009 m. – 46, 2010 m. – 6, 2011 m. – 1.⁸³

Analizuojamuoju laikotarpiu šių skirtų tarnybinių nuobaudų skaičius didėjo:

- 1) įspėjimas: 2009 m. – 3, 2010 m. – 8, 2011 m. – 18;
- 2) stipendijos sumažinimas: 2009 m. – 12, 2010 m. – 8, 2011 m. – 14.

Dažniausiai skirtos tarnybinės nuobaudos už drausmės pažeidimus 2009–2011 m. pavaizduotos

8 pav.

8 pav. Tarnybinės nuobaudos už drausmės pažeidimus, dažniausiai skirtos 2009–2011 m.⁸⁴

Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje statistika liudija, kad šios veikos nekelia didelio pavojaus Lietuvos kariuomenės, kaip socialinės institucijos, efektyviam funkcionavimui.

⁸³ Tokie skaičiai, skiriant tarnybinę nuobaudą – „uždraudimą išeiti iš tarnybos vietos“ nestebina, nes atsisakius šauktinių karių, ši nuobaudos rūšis prarado savo tikslinį poveikį. 2009 m. rodo tokį didelį šios nuobaudos rūšies taikymo skaičių, nes šiais metais dalis šauktinių baigė atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą.

⁸⁴ 8 pav. sudarytas remiantis 5 priede pateiktais duomenimis.

Užregistruoti pavieniai nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai atvejai 2009–2011 m., atsižvelgiant į visų registruotų nusikalstamų veikų Lietuvoje mastą, parodo, kad tokios nusikalstamos veikos nėra išplitusios Lietuvos kariuomenėje ir turi mažėjimo tendenciją.

Tą patį galima pasakyti ir apie drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje paplitimo mastą.

3.2. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo Lietuvos kariuomenėje priežastys

Nusikalstamumas ar drausmės pažeidimai Lietuvos kariuomenėje neegzistuoja atskirai, o yra visos valstybės nusikalstamumo ar kitų įstatymiškai draudžiamų veikų dalis. Taip pat šio reiškinių problemų sprendimai neapsiriboja vienos valstybės galiomis.

Priežastingumas, kaip žinoma, suprantamas kaip objektyviai egzistuojantis genetinis ryšys, dviejų ar daugiau reiškinių, procesų, kurių vienas (priežastis) lemia antrą (pasekmę), tarpusavio priklausomybę. Nusikalstamumo, kaip socialinio teisinio reiškinių, priežastinis sąlygotumas susijęs su priežasčių visuma, tam tikra jų sistema.⁸⁵

Manytina, kad nusikalstamumo ar drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje kiekybinių ir kokybinių rodiklių analizė pasaulio kariuomenių kontekste padėtų geriau atskleisti Lietuvos kariuomenės nusikalstamumą, numatyti jo raidą ir konkrečias priežastis.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos pateiktame rašte Lietuvos Respublikos Vyriausybei tikėtinas nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje paplitimo sumažėjimas aiškinamas privalomosios karo tarnybos organizavimo ir vykdymo politikos pokyčiais.⁸⁶

Rašte pažymima, kad nuo 2008 m. rugsėjo 15 d. sustabdžius šaukimą į privalomąją pradinę karo tarnybą ir pradėjus savanoriškumo principu organizuoti būtinuosius karinius mokymus, sumažėjo tikimybė, kad bus įvykdyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XLVI skyriuje numatyti nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugai.⁸⁷

Taigi oficiali Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos pozicija tokia, jog priežastys, dėl kurių buvo paplitęs nusikalstamumas ir drausmės pažeidimai Lietuvos kariuomenėje, – tai privalomosios karo tarnybos egzistavimas.

Magistro baigiamojo darbo autorius abejoja oficialios Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos pozicijos objektyvumu ir tvirtumu, taip pat mano, jog laikytis tokios pozicijos tiesiog yra

⁸⁵ Kriminologija. Vadovėlis / Moksliniai redaktoriai - G. Babachinaitė, A. Kiškis. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2010. P. 165.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerijos 2011 m. liepos 6 d. raštas Nr. 12-01-829 „Dėl Vyriausybės nutarimo projekto“.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

trumparegiška. Juk sumažėjus ir pačiai kariuomenei, sumažėja tikėtinas nusikaltimų ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje skaičius. Kuo mažesnis karinis personalas, tuo mažesnė ir neteisėtų veikų tikimybė.

Šio darbo autorius taip pat mano, kad nėra vienintelio veiksnio, kuris padėtų nuspėti, kurie kariai (profesinės ar privalomosios karo tarnybos) susidurs su nusikalstamumo bei drausmės pažeidimų problema, o kurie - ne. Greičiausiai šių veiksnių kombinacija padeda įvertinti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimą.

Teigti, kad tik privalomu pagrindu komplektuojamos karinės tarnybos kariai labiausiai linkę nusikalsti, būtų gana neatsakinga. Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo priežastis Lietuvos kariuomenėje būtina tirti daug plačiau.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus 2011 m. gruodžio 10 d. ataskaitoje „Dėl 2009–2011 m. drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje“ pateikiamos įvairios drausmės pažeidimų atsiradimo priežastys.

Ataskaitoje teigiama, kad ženklų kario vardo pažeminimo ar krašto apsaugos institucijų diskreditavimo atvejų 2009–2011 m. (Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 69 str.) daugėjimą lėmė tai, kad ankstesniais metais nebuvo tinkamai pateikta informacija apie padarytus karių drausmės pažeidimus.

Remiantis minėta ataskaita, reikėtų pastebėti, kad tik 2011 m. pradėtas aktyviau įgyvendinti Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2010 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. V–700 „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos institucijų ar jų padalinių vadovų veiksmų, gavus informaciją apie kario padarytą administracinę teisės pažeidimą, nusikalstamą veiką ar įtarimus nusikalstama veika, tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus 2011 m. gruodžio 10 d. ataskaitoje „Dėl 2009–2011 m. drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje“ pažymima, kad daugiausia drausminėn atsakomybėn patraukiami eilinių kategorijos kariai. To priežastys yra jaunas karių amžius, atsakomybės stoka, nesusiformavusi asmenybė.

Studijose apie kariškių deviacijos problemas galima išskirti dvi teorines perspektyvas – psichologinę (akcentuojamas nusikaltėlis (ar drausmės pažeidimą padaręs asmuo), asmeninė ir vidinė jo kontrolė) ir sociologinę (kur akcentuojama sistema ir dėmesys teikiamas visuomenės ir

bendruomenės institucijoms, tai galėtų būti karių vadai, kariniai psichologai, kapelionai ir panašiai). Susilpnėjus asmeninei ir socialinei kontrolei, padidėja galimybė įsitraukti į nusikalstamą veiką.⁸⁸

Taigi, atsižvelgiant į psichologines kariškių nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų problemas, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kaip yra charakterizuojamas pats karys, kaip jis sugeba kontroliuoti emocijas. Atsižvelgiant į sociologines kariškių nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų problemas, labai svarbi aplinka, kurioje karys atlieka savo funkcijas, kaip jį priima kolektyvas ir kaip vertina vadovybė. Šių faktorių visuma lemia ir nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų priežastingumą.

Apibendrinant trečiąjį magistro baigiamojo darbo skyrių, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad 2009–2011 m. laikotarpiu registruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai, taip pat Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų skaičius mažėjo.

Registruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai 2009–2011 m. laikotarpiu sumažėjo 45 proc. (nuo 27 registruotų atvejų 2009 m. iki 15 registruotų atvejų 2011 m.).

Registruotų Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų 2009–2011 m. laikotarpiu sumažėjo 52 proc. (nuo 507 registruotų atvejų 2009 m. iki 242 registruotų atvejų 2011 m.).

Registruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai ir Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų skaičiaus mažėjimą 2009–2011 m. laikotarpiu lėmė įvairios priežastys. Pagrindinės jų – karių skaičiaus mažėjimas, privalomosios pradinės karinio tarnybos atsisakymas ir kt.

Daugiausia registruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai 2009–2011 m. laikotarpiu padaryta pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322 str. – „savavališkas pasišalinimas“ – 2009 m. – 9, 2010 m. – 9 ir 2011 m. – 8. Šios veikos sudarė 42 proc. visų 2009–2011 m. užregistruotų nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai.

Daugiausia registruotų drausmės pažeidimų 2009–2011 m. laikotarpiu padaryta pagal Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 75 str. – „tarnybos pareigų neatlikimas“ – 2009 m. – 265, 2010 m. – 160 ir 2011 m. – 105. Šie pažeidimai sudarė apie 50 proc. visų 2009–2011 m. užregistruotų Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų.

58 proc. visų 2009–2011 m. laikotarpiu pradėtų ar iškeltų baudžiamųjų bylų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XLVI skyrių „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimų krašto apsaugos tarnybai“, pasiekė teismą. Daugiausia taikytos su laisvės atėmimu susijusios bausmės, jas atidedant tam tikram laikotarpiui.

⁸⁸ L. Šuškevič. Rizikos grupės vaikų deviantinio elgesio ypatumai Lietuvoje ir Lenkijoje : magistro baigiamasis darbas: socialinė pedagogika/VPU. Vilnius, 2004. P. 45.

Iš visų 2009–2011 m. laikotarpiu taikytų drausminių nuobaudų už Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimus dažniausiai buvo taikoma drausminė nuobauda – „papeikimas“ (Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 32 str.) – 2009 m. – 208, 2010 m. – 148 ir 2011 m. – 73. Ši drausminė nuobauda buvo taikyta 40 proc. visų drausminių nuobaudų taikymo atvejų.

Taip pat šiame skyriuje buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad nusikalstamumas ar drausmės pažeidimai Lietuvos kariuomenėje neegzistuoja atskirai, jie yra visos valstybės nusikalstamumo ar kitų įstatymiškai draudžiamų veikų dalis.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos pozicija dėl tikėtino nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje paplitimo sumažėjimo yra paremta privalomosios karo tarnybos organizavimo ir vykdymo politikos pokyčiais.

Tikėtino nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje paplitimo sumažėjimo pokyčiai aiškinami remiantis ne kiekybiniais parametrais (karių skaičiaus mažėjimu), o kokybiniais (atsisakoma nemotyvuoto karinio personalo).

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus 2011 m. gruodžio 10 d. ataskaitoje „Dėl 2009–2011 m. drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje“ pateikiamos įvairios drausmės pažeidimų atsiradimo priežastys.

Įvardytos tokios pagrindinės Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimo priežastys:

- 1) netinkamai pateikiama informacija apie padarytus karių drausmės pažeidimus;
- 2) jaunas karių amžius, atsakomybės stoka ir besiformuojanti kario asmenybė.

Darbe išskirtos dvi pagrindinės teorinės perspektyvos, susijusios su karių deviacijos problemomis: psichologinė (akcentuojama kario asmenybė, jo asmeninė ir vidinė kontrolė) ir sociologinė (dėmesys kariui per visuomenės ir bendruomenės institucijas).

Atsižvelgiant į psichologines kariškių nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų problemas, atkreiptinas dėmesys į tai, kaip yra charakterizuojamas pats karys, kaip jis sugeba kontroliuoti emocijas, o atsižvelgiant į sociologines – atkreiptinas dėmesys į aplinką, kurioje karys atlieka savo funkcijas.

PABAIGA

Baigiamojo darbo pradžioje buvo išskelti 3 pagrindiniai uždaviniai:

1) Atskleisti Lietuvos kariuomenės veiklos bei nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje teisinio reglamentavimo pobūdį, žvelgiant per istorinio konteksto prizmę.

Lietuvos kariuomenė, kaip tam tikra socialinė institucija, yra pagrindinė ginkluotųjų pajėgų dalis, atliekanti valstybės teritorinės apsaugos funkcijas, dalyvaujanti tarptautinėse taikos palaikymo operacijose, vykdanči kitas Lietuvos įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse numatytas funkcijas.

Lietuvos kariuomenės veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategijos, Lietuvos Respublikos karinė strategija.

Lietuvos kariuomenėje, kaip ir visoje visuomenėje, yra susiduriama su neigiamais reiškiniais – nusikalstamumu ir drausmės pažeidimais. Nusikalstamumą ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje reglamentuoja įvairūs Lietuvos teisės aktai: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso normos, Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso normos, Lietuvos kariuomenės drausmės statuto bei Lietuvos karių etikos kodekso nuostatos.

2) Apibūdinti institucijas, tiriančias nusikaltimus ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, ir atskleisti jų prevencinį vaidmenį šiame procese.

Pagrindinės institucijos, tiriančios nusikaltimus ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje yra Lietuvos kariuomenės Karo policija, Generalinė inspekcija prie Krašto apsaugos ministerijos ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos.

Lietuvos Respublikos įstatymai apibrėžia šių institucijų vaidmenį vykdanč nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevenciją Lietuvos kariuomenėje. Taip pat įstatymuose yra numatyta teisė ir pareiga dalinių vadams užtikrinti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencines priemones jų vadovaujamuose daliniuose.

Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencija – tai poveikio nusikalstamumui ir drausmės pažeidimams Lietuvos kariuomenėje priemonė, siekiant užkirsti kelią šiems neigiamais reiškiniais.

Karių švietimas ir informavimas yra viena iš nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos priemonių, kuria siekiama ne tik puoselėti kario dorovę, bet ir ugdyti jo pilietiškumą, taip pat užtikrinti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos tikslų įgyvendinimą.

3) *Analizuoti kriminologinę nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų charakteristiką Lietuvos kariuomenėje 2009-2011 m. laikotarpiu.*

Atliekant kriminologinį nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje tyrimą, buvo atskleisti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų paplitimo ir šių veikų pavojingumo laipsniai Lietuvos kariuomenėje, atsižvelgiant į laiko (2009–2011 m.) ir vietos (kariuomenėje) sąlygas.

2009–2011 m. laikotarpiu buvo užregistruoti 52 nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai. 2009 m. užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai buvo 27, 2010 m. - 20, o 2011 m. – 15.

2009–2011 m. laikotarpiu buvo užregistruotas 1061 Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimas. 2009 m. užregistruoti 507 drausmės pažeidimai, 2010 m. - 312 ir 2011 m. - 53.

Registruoto nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje paplitimo lygis 2009–2011 m. mažėjo.

Tyrimo metu gauti rezultatai gali būti panaudoti ir pritaikyti kitose viešojo saugumo ar administravimo funkcijas vykdančiose institucijose.

Ateityje turėtų būti koncentruojamas dėmesys į tokius neišnagrinėtus nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje problemas klausimus:

1) turėtų būti atlikta lyginamoji kelių šalių (tarkime Baltijos valstybių) nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų kariuomenėje analizė ir nustatyta, kokia yra nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje būklė lyginant su kitų šalių situacija;

2) atlikti nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje ir kitose Lietuvos viešojo saugumo ar administravimo funkcijas vykdančiose institucijose lyginamąją analizę;

3) atlikti karių anketinę apklausą ir nustatyti priežastis, lemiančias nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos galimą neefektyvumą Lietuvos kariuomenėje;

4) reikėtų analizuoti nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje būklę po to, kai buvo priimtas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2011 m. spalio 14 d. įsakymas Nr. V-1163 „*Dėl profesinės karo tarnybos, savanorio karo tarnybos, kitos tarnybos aktyviajame rezerve nutraukimo kario iniciatyva prieš terminą tvarkos aprašo patvirtinimo*“ apsunkinęs karių pasitraukimą iš profesinės karo tarnybos profesinės karo tarnybos sutarčiai nepasibaigus. Karys savo iniciatyva gali nutraukti tarnybą prieš tarnybos sutartyje įsipareigotą terminą tik dėl svarbių priežasčių (paskirtas neįgalus asmens globėju, krašto apsaugos ministro pripažintų svarbių priežasčių ir panašiai). Dėl to gali padaugėti savavališko pasišalinimo ar dezertyravimo atvejų.

IŠVADOS

Siekiant užsibrėžto magistro baigiamojo darbo tikslo - *analizuoti nusikaltimų ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje procesus ir jų teisinį reglamentavimą bei pateikti siūlymus, padėsiančius pagerinti situaciją nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos tobulinimo srityje*, parengtos tokios darbo išvados:

1) Atlikus mokslinę ir teisės aktų analizę, galima teigti, kad Lietuvos kariuomenė yra karinės gynybos institucija, ginkluotojų Lietuvos karinių pajėgų dalis, vykdanči tiek su karine gynyba, taikos palaikymu, tiek ir su karine gynyba nesusijusias (pagalba stichinių nelaimių metu ir panašiai) funkcijas. Svarbiausias teisės aktas formuojantis Lietuvos kariuomenės veiklos pamatus, yra Lietuvos Respublikos Konstitucija. Kiti teisės aktai apibrėžia Lietuvos kariuomenės komplektavimo, organizavimo, funkcionavimo ypatumus.

2) Atsakomybę už nusikaltimus krašto apsaugos tarnybai reglamentuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XLVI skyriaus 314-329 str. nuostatos. Atsakomybę už karių drausmės pažeidimus reglamentuoja Lietuvos kariuomenės drausmės statuto 65–97 str. nuostatos.

3) Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų prevencijos subjektai Lietuvos kariuomenėje – Lietuvos kariuomenės Karo policija, Generalinė inspekcija prie Krašto apsaugos ministerijos, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos. Glaudus institucinis bendradarbiavimas, tinkamas duomenų apie nusikalstamas veikas ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje sisteminimas turi išlikti ateities prioritetu šių subjektų veikloje.

4) Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencija yra poveikio nusikalstamumui priemonė, kuria siekiama užkirsti kelią nusikaltimams ar drausmės pažeidimams.

Naujos nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencinės priemonės galėtų būti karinių teismų sukūrimas ir jų veiklos teisinis reglamentavimas (palengvėtų baudžiamųjų bylų, susijusių su krašto apsaugos atlikimo tvarka, ir šiurkščių drausmės pažeidimų nagrinėjimas, taip pat griežtesnė atsakomybė); internete viešinami visi karių padaryti tarnybiniai (drausminiai) nusižengimai – didesnė visuomeninė kontrolė.

5) Atliktu tyrimu nustatyta, kad registruotų nusikaltimų krašto apsaugos tarnybai skaičius Lietuvos kariuomenėje 2009–2011 m. laikotarpiu sumažėjo (2009 m. – 27, 2010 m. – 20 ir 2011 m. – 15). 2010 m. jis sumažėjo 36 proc., o 2011 m. - 53 proc. lyginant su 2009 m. duomenimis. Dažniausiai pasitaikančios nusikalstamos veikos 2009–2011 m. laikotarpiu – *savavališkas pasišalinimas* – (42 proc. visų registruotų atvejų) ir *dezertyravimas* – (35 proc. visų registruotų atvejų).

Didėja užregistruotų nebaigtų ikiteisminių tyrimų skaičius. Iš viso 2009 m. pradėti 27 ikiteisminiai tyrimai, 2010 m. – 20, 2011 m. – 13.

2009 m. nebaigti 2 ikiteisminiai tyrimai, 2010 m. nebuvo nebaigtų ikiteisminių tyrimų, o 2011 m. jau 3 nebaigti ikiteisminiai tyrimai. Nutraukti ikiteisminiai tyrimai 2009 m. sudarė 29 proc. visų pradėtų ikiteisminių tyrimų, 2010 m. - 20 proc., o 2011 m. - 61 proc.

6) Atliktu tyrimu nustatyta, kad registruotų Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų skaičius Lietuvos kariuomenėje 2009–2011 m. laikotarpiu sumažėjo (2009 m. - 507, 2010 m. – 312 ir 2011 m. – 242). 2010 m. jis sumažėjo 39 proc., ir 2011 m. - 53 proc. lyginant su 2009 m. duomenimis (panašiai kaip nusikalstamų veikų krašto apsaugos tarnybai skaičius).

Dažniausiai pasitaikantys Lietuvos kariuomenės drausmės pažeidimai 2009–2011 m. laikotarpiu – *tarnybos pareigų neatlikimas* – (50 proc. visų registruotų atvejų) ir *savavališkas pasišalinimas* – (15 proc. visų registruotų atvejų).

Daugėja užregistruotų kario vardo ar krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimo atvejų: 2009 m. – 13, 2010 m. – 7, o 2011 m. – 30.

Dažniausiai skirtos drausminės nuobaudos už Lietuvos drausmės statuto pažeidimus 2009–2011 m. laikotarpiu – *papeikimas* – (40 proc. iš visų skirtų tarnybinių nuobaudų), *tarnybinio atlyginimo ar stipendijos sumažinimas* – (28 proc. iš visų skirtų tarnybinių nuobaudų).

7) Nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje priežastys yra tarpusavyje susijusių socialinių reiškinių, procesų visuma. Tyrimu nustatyta, kad pagrindinės nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų priežastys yra netinkamai pateikiama informacija apie padarytus karių drausmės pažeidimus, taip pat jaunas karių amžius, atsakomybės stoka ir besiformuojanti kario asmenybė.

SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Prioritetinės kryptys, kovojant su nusikalstamumu ir drausmės pažeidimais Lietuvos kariuomenėje, galėtų būti šios:

1) remiantis Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos 2011 m. liepos 6 d. raštu Nr. 12-01-829 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto“ ir oficialia institucijos pozicija, kad atsisakius nemotyvuoto personalo sumažės nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos tarnybai, taip pat Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų, reikėtų atkreipti didesni institucinį dėmesį ir į likusį motyvuotą karinį personalą. Nusikalstamų veikų ar drausmės pažeidimų priežastingumas glūdi ne tik motyvacijoje, o ir pačią motyvaciją reikia labiau skatinti, atkreipti dėmesį į personalo poreikius bei išsakomus pageidavimus;

2) nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų registravimo informacinės sistemos Lietuvos kariuomenės Karo policijos Ikiteisminiame skyriuje ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriuje nėra pakankamai efektyvios. Statistinė informacija apie užregistruotas nusikalstamas veikas ir drausmės pažeidimus skaičiuojama rankiniu arba pusiau rankiniu būdu, duomenis suvedant iš įvairių nusikalstamų veikų ar drausmės pažeidimų registracijos žurnalų, bylų ir kitos medžiagos. Statistinė informacija yra skurdoka. Būtina kaupti ir sisteminti duomenis apie nusikalstamas veikas ir drausmės pažeidimus bendroje statistinių duomenų apdorojimo sistemoje pasinaudojant jau esamomis technologinėmis galimybėmis (@vilys ar panašiai) arba kuriant naujas centralizuotas duomenų apie nusikalstamas veikas ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje apdorojimo sistemas;

3) būtina atkreipti krašto apsaugos sistemos dalinių vadų dėmesį į pavaldžių karių sąmoningumo ugdymą, kario vertybes, moralinius dalykus, vidinės kultūros formavimą. Padalinių vadams reikėtų griežtinti karinės drausmės kontrolę, prevenciškai kalbėtis su pavaldžiais kariais ir priminti jiems Lietuvos karių etikos kodekso nuostatas. Taip pat krašto apsaugos sistemos dalinių vadams turėtų būti organizuoti specialūs mokymai (seminarai), susiję su nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencija;

4) krašto apsaugos sistemos dalinių vadams reikėtų skirti didesnę atsakomybę už dalinio vykdomas visų pažeidimų prevencines priemones;

5) Lietuvos kariuomenės Karo policijai, taip pat kitoms nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos subjektams derėtų koncentruoti dėmesį ne tik į prievartinę tokių veikų prevenciją (veikiant tik padarinius), bet ir jų atsiradimo priežastis. Tam tikslui būtina karius šviesti ir informuoti apie nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų priežastis ir padarinius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
6. Lietuvos Respublikos antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 92-4140.
7. Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 98-2713.
8. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 106-2427.
9. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 86-4150.
10. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 49-1325.
11. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 2-16.
12. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2233.
13. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 105-3019; 2004, Nr. 4-29.
14. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.
15. Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. nutarimas Nr. II-266-02 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“.
16. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos“.
17. Lietuvos kariuomenės drausmės statutas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 51-1635; 2006, Nr. 17-603; 2011, Nr. 86-4154.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“.
19. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. V-1226 „Dėl Lietuvos Respublikos karinės strategijos patvirtinimo“.

20. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. V-561 „Dėl Lietuvos karių etikos kodekso patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63.
21. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2010 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. V-700 „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos institucijų ar jų padalinių vadovų veiksmų, gavus informaciją apie kario padarytą administracinę teisės pažeidimą, nusikalstamą veiką ar įtarimus nusikalstama veika, tvarkos aprašo patvirtinimo“.
22. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos 2011 m. liepos 6 d. raštas Nr. 12-01-829 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto“.
23. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Teisės departamento 2011 m. balandžio 29 d. raštas Nr. 11IS-86 „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2010 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. V-700 taikymo“.
24. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus 2011 m. gruodžio 10 d. ataskaita „Dėl 2009–2011 m. drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje“.
25. Lietuvos kariuomenės Karo policijos standartinės veiklos procedūros. Lietuvos kariuomenės Karo policijos vado 2011 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. V-523.

Specialioji literatūra:

26. Amšiejienė A. Nusikalstamumo Lietuvos kariuomenėje kriminologinė charakteristika: magistro baigiamasis darbas: teisė/LTU. Vilnius, 2004.
27. Babachinaitė G. Nusikalstamumo prevencijos organizavimo viktimologiniai aspektai. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.
28. Dobryninas A., Gaidys V. Ar saugi Lietuvos visuomenė? Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Vilnius, 2004.
29. Jurevičiūtė K. Teisinis švietimas – antrinės vaikų viktimizacijos prevencija: magistro baigiamasis darbas: teisė/MRU. Vilnius, 2010. P. 31
30. Kohn. R. H. How Democracies Control the Militaries? // Journal of Democracy, 1997. Nr. Jg. 8/4.
31. Kriminologija. Vadovėlis / Moksliniai redaktoriai - G. Babachinaitė, A. Kiškis. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2010.
32. Miniotaitė G. Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Kultūros, filosofijos ir meno institutas. Vilnius, 2008.

33. Moterų studijų centras. Smurtas prieš moteris ir vaikus Lietuvoje. Vilnius: VU. 1997.
34. Šuškevič L. Rizikos grupės vaikų deviantinio elgesio ypatumai Lietuvoje ir Lenkijoje : magistro baigiamasis darbas: socialinė pedagogika/VPU. Vilnius, 2004.
35. Taroza L. Vaikų nusikalstamumo reiškinys nūdienos Lietuvoje: mokytojų ir policininkų nuomonė//Socialinės grupės: raiška ir ypatumai. Vilnius, 1998.
36. Tarptautinių žodžių žodynas / sud. Mackevičienė A. Vilnius: UAB „Gimtinė“, 2004.
37. Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
38. Žebrauskaitė. A. Lietuvos kariuomenės atliktas sociologinis tyrimas // Krašto apsauga. Vilnius. 2002, Nr. 22(25).
39. Kury. H, Krajewski. K. Problem lęku przed przetępczoscia // Przegląd sądowy. 1996, Nr. 5.

Teismų praktika:

40. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1. LVAT nutartys administracinėse bylose Nr. A-8-281/2007, Nr. A-62-2135/2011.
41. Lietuvos Respublikos Vyriausiojo Administracinio teismo nutartys administracinėse bylose Nr. A-11-129-2004, I-2139-789/2009, A-143-231/2008, Nr. A-62-2135/2011.

Nikitin I. Nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos teisinis reglamentavimas Lietuvos kariuomenėje / Magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. G. Babachinaitė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2012. – 54 p.

SANTRAUKA

Nusikalstamumo, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos teisinis reglamentavimas Lietuvos kariuomenėje tema aktuali, nes karių padaromos veikos sulaukia didelio susidomėjimo visuomenėje. Taip pat ši tema nėra plačiai išnagrinėta.

Tyrimo problema - apibendrintos informacijos apie nusikalstamumą ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje stygius. *Tyrimo objektas* - socialiniai procesai Lietuvos kariuomenėje bei teisės pažeidimų kontrolė ir reglamentavimas. *Tikslas* - analizuoti nusikaltimų ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje procesus ir jų teisinį reglamentavimą bei pateikti siūlymus padėsiančius pagerinti situaciją nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje prevencijos tobulinimo srityje.

Magistro baigiamojo darbo *uždaviniai*: 1) atskleisti Lietuvos kariuomenės veiklos bei nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų Lietuvos kariuomenėje teisinio reglamentavimo pobūdį, žvelgiant per istorinio konteksto prizmę; 2) apibūdinti institucijas, tiriančias nusikaltimus ir drausmės pažeidimus Lietuvos kariuomenėje, bei atskleisti jų vaidmenį šiame procese; 3) analizuoti kriminologinę nusikalstamumo ir drausmės pažeidimų charakteristiką Lietuvos kariuomenėje 2009-2011 m. laikotarpiu.

Magistro baigiamajame darbe atskleista, kad nusikaltimų, drausmės pažeidimų ir kriminologinės prevencijos reglamentavimas Lietuvos kariuomenėje yra pakankamas. Ištirta, kad 2009–2011 m. laikotarpiu nusikaltimų krašto apsaugos tarnybai ir Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų skaičius mažėjo. 2009 m. buvo registruoti 27 nusikaltimai krašto apsaugos tarnybai ir 507 drausmės pažeidimai, 2010 m. atitinkamai - 20 ir 312, o 2011 m. - 15 ir 242.

Nustatyta, kad daugiausia registruotų nusikaltimų krašto apsaugos tarnybai 2009–2011 m., įvykdyta pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322 str. – *savavališkas pasišalinimas* – 26 atvejai (42 proc. visų atvejų) ir 323 str. - *dezertyravimas* – 22 atvejai (35 proc. visų atvejų). Taip pat nustatyta, kad daugiausia 2009-2011 m. registruotų Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų atvejų yra susiję *su tarnybos pareigų neatlikimu* (75 str.) – 530 (50 proc. visų atvejų) ir *savavališku pasišalinimu* (72 str.). – 155 (15 proc. visų atvejų).

SUMMARY

Nikitin I. The Legal Regulation of Criminality, Disciplinary Violations and Criminological Prevention in Lithuanian Military / Master's Work. Supervisor Prof. Dr. G. Babachinaitė. – Vilnius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2012. – 54 p.

The theme – *The Legal Regulation of Criminality, Disciplinary Violations and Criminological Prevention in Lithuanian Military* is really *relevant* due to the public interest for deed acts which are committed by the military personnel. This theme is not examined widely.

The problem of this research defines the lack of summarized information about criminality and disciplinary violations in Lithuanian military.

Research *object* – the social processes in Lithuanian military, the control and legal nature of law violations.

The aim of this research is to analyze the processes and legal regulation of criminality and disciplinary violations in Lithuanian military and to give some suggestions how to ensure effective prevention tools for these activities.

The tasks of Master's Work are these: 1) to reveal legal regulation of Lithuanian military activity, also criminality and disciplinary violations in the military; thought historical view; 2) to describe institutions, whose are investigating the crimes and disciplinary violations in Lithuanian military and to enclose their role in this process; 3) to analyze the criminological characteristic and disciplinary violations in Lithuanian military during the period of 2009–2011.

Master's Work revealed that the legal regulation of criminality, disciplinary violations and criminological prevention in Lithuanian military is sufficient.

It was examined, that during the period of 2009–2011 the number of crimes against the service of national defense and violations of Statute of Military Discipline declined. In 2009 there have been registered 27 crimes against the service of national defense and 507 disciplinary violations, accordingly 2010 – 20 and 312, 2011 – 15 and 242.

It was determined that registered crimes against the service of national defense during the period of 2009–2011, mostly have been conducted according the Criminal Code of the Republic of Lithuania Art. 322 – *Willful Withdrawal* – 26 cases (42 percent of all cases) and Art. 323 – *Desertion* – 22 cases (35 percent of all cases). Also it was determined, that the cases of registered violations of Statute of Military Discipline, during the period of 2009–2011, mostly are related with *Neglect of Service Duty* (Art. 75) – 530 (50 percent of all cases) and *Willful Withdrawal* (Art. 72) – 155 (15 percent of all cases).

PRIEDAI

Lietuvos kariuomenės Karo policijoje tarnaujančių karių skaičius ir pasiskirstymas

Eil. Nr.	Padalinys	Personalo skaičius
1.	Štabo valdymo grupė	26
2.	Paramos ir aprūpinimo būrys	15
3.	Ikiteisminio tyrimo analizės ir metodikų rengimo skyrius	3
4.	Vilniaus įgula	97
5.	Klaipėdos įgula	41
6.	Kauno įgula	60
7.	Personalo rezervas	5
		Iš viso: 247

(Lietuvos kariuomenės Karo policijos personalo skyriaus (S1) 2011m. lapkričio 28 d. pateikti duomenys)

**Generalinėje inspekcijoje prie Krašto apsaugos ministerijos 2009–2011 m. laikotarpiu
registruotų skundų ir pranešimų „karštąja linija“ skaičius**

Eil. Nr.	Metai	Skundai	Pranešimai
1.	2009	59	21
2.	2010	72	24
3.	2011	60	33
Iš viso:		191	78

(Generalinės inspekcijos prie KAM 2011 m. gruodžio 5 d. pateikti statistiniai duomenys)

**Ikiteisminiai tyrimai dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų krašto apsaugos
tarnybai 2009–2011 m.**

Eil. Nr.	Metai	Baigti ikiteisminiai tyrimai	Nutraukti ikiteisminiai tyrimai	Nebaigti ikiteisminiai tyrimai
1.	2009	17	8	1 + 1 paieškomas asmuo
2.	2010	16	4	0
3.	2011	2	8	3
Iš viso:		35	20	5

(Lietuvos kariuomenės Karo policijos Ikiteisminio skyriaus pateikti statistiniai duomenys)

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimų būklė ir struktūra 2009–2011 m.

Eil. Nr.	Drausmės pažeidimų pobūdis ⁸⁹	2009	2010	2011	Iš viso:
1.	Tarnybos pareigų neatlikimas (75 str.)	265	160	105	530
2.	Savavališkas pasišalinimas (72 str.)	82	36	37	155
3.	Buvimas tarnybos vietoje apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų (67 str.)	40	21	13	74
4.	Dokumento praradimas arba sugadinimas (84 str.)	21	29	20	70
5.	Kario vardo pažeminimas ar krašto apsaugos sistemos institucijų diskreditavimas (69 str.)	13	7	30	50
6.	Kiti drausmės pažeidimai	6	7	17	30
7.	Tarnybos įgaliojimų viršijimas (76 str.)	15	8	3	26
8.	Uniformos dėvėjimo taisyklių pažeidimas (92 str.)	11	8	2	21
9.	Elgesio su ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ir karine technika taisyklių pažeidimas (77 str.)	11	7	1	19
10.	Melagingo paaiškinimo davimas (88 str.)	9	3	1	13
11.	Krašto apsaugos turto praradimas (81 str.)	3	2	5	10
12.	Krašto apsaugos turto sugadinimas ar sunaikinimas (82 str.)	7	2	1	10
13.	Karių mandagumo, visuotinai priimtų elgesio normų ir etikos kodekso taisyklių pažeidimai (91 str.)	2	5	2	9
14.	Piktnaudžiavimas tarnyba (74 str.)	2	3	1	6
15.	Šiurkštūs drausmės pažeidimai	3	3	0	6
16.	Administracinių teisių pažeidimai (213 str.) ⁹⁰	3	1	0	4
17.	Su valstybės tarnautojo pareigomis nesuderinama veikla (17 str.) ⁹¹	4	0	0	4
18.	Neteisėtas įėjimas (įvažiavimas) į karinę teritoriją (90 str.)	1	3	0	4
19.	Pavaldinio arba vado (viršininko) įžeidimas (86 str.)	3	1	0	4
20.	Kovinio budėjimo taisyklių pažeidimas (78 str.)	1	2	0	3
21.	Rikiuotės ir karinių ceremonijų statuto taisyklių pažeidimai (93 str.)	0	2	1	3
22.	Krašto apsaugos sistemos ir karo tarnybos įstatymo nustatytų karių tarnybai taikomų apribojimų pažeidimai (66 str.)	2	0	0	2
23.	Rūkymas ne tam skirtose vietose (95 str.)	1	1	0	2
24.	Civilio asmens įžeidimas (85 str.)	0	0	1	1
25.	Higienos reikalavimų nesilaikymas (94 str.)	0	0	1	1
26.	Klaidingos informacijos pateikimas (80 str.)	1	0	0	1
27.	Neteisėto įsakymo davimas (70 str.)	0	0	1	1
28.	Drausmės pažeidimo tyrimo, drausminių nuobaudų skyrimo, jų vykdymo, taip pat skundų padavimo tvarkos pažeidimas (90 str.)	1	0	0	1
29.	Vadui (viršininkui) suteiktos teisės karių drausmei užtikrinti viršijimas (84 str.)	0	1	0	1
30.	Iš viso:	507	312	242	1061

⁸⁹ Lietuvos kariuomenės drausmės statutas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 51-1635; 2006, Nr. 17-603; 2011, Nr. 86-4154.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

⁹¹ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

**Skirtos drausminės nuobaudos už Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimus
2009–2011 m.**

Eil. Nr.	Drausminės nuobaudos rūšis⁹²	2009	2010	2011	Iš viso:
1.	Papeikimas (32 str.)	208	148	73	429
2.	Tarnybinio atlyginimo ar stipendijos sumažinimas (35 str.)	164	110	128	402
3.	Atleidimas iš tarnybos (38 str.)	31	30	16	77
4.	Uždraudimas išeiti iš tarnybos vietos (34 str.).	46	6	1	53
5.	Įspėjimas (15 str.).	3	8	18	29
6.	Papildomos tarnybos užduotys (33 str.)	26	0	1	27
7.	Kario laipsnio pažeminimas (36 str.)	18	2	5	25
8.	Atleidimas iš pareigų (37 str.)	4	5	0	9
9.	Pašalinamas iš karo mokymo įstaigos (39 str.)	2	2	0	4
10.	Griežtas papeikimas	3	0	0	3
11.	Iš viso:	505	311	245	1058

(Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus pateikti statistiniai duomenys)

⁹² Lietuvos kariuomenės drausmės statutas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 51-1635; 2006, Nr. 17-603; 2011, Nr. 86-4154.

Lietuvos kariuomenės drausmės statuto pažeidimai pagal subjektus 2009–2011 m.

Eil. Nr.	Subjektai	2009	2010	2011	Viso:
1.	Puskarininkiai	151	89	61	301
2.	Eiliniai	121	92	78	291
3.	Karininkai	75	73	42	190
4.	Bazinio karinio mokymo kariai	79	1	2	82
5.	Savanoriai	30	24	17	71
6.	Valstybės tarnautojai / dirbantys pagal darbo sutartį	19	13	21	53
7.	Kariūnai	22	15	15	52
8.	Rezervo kariai	10	5	6	21
9.	Iš viso:	507	312	242	1061

(Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Personalo politikos ir planavimo departamento Personalo analizės ir planavimo skyriaus pateikti statistiniai duomenys)

Registruoti nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai 2009–2011 m.

Eil. Nr.	Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai	2009	2010	2011	Viso:
1.	Savavališkas pasišalinimas (322 str.)	9	9	8	26
2.	Dezertyravimas (323 str.)	10	8	4	22
3.	Kario terorizavimas (320 str.)	6	1	0	7
4.	Krašto apsaugos turto praradimas (324 str.)	2	0	2	4
5.	Smurto veiksmai prieš pavaldinį (319 str.)	0	0	1	1
6.	Įsakymo nevykdymas (317 str.)	0	1	0	1
7.	Grasvinimas vadui ar smurtas prieš jį (318 str.)	0	1	0	1
8.	Iš viso:	27	20	15	62

(Lietuvos kariuomenės Karo policijos Ikiteisminio skyriaus pateikti statistiniai duomenys)